

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 3 • 2021 • 85. årgang

Sosialpedagogikk
er kunst side 6

NOU om folkehøgskolen
side 30

Ny daglig leder
side 27

Vårt
sosialpedagogiske
arbeid

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Vi må vite hva vi gjør og hvorfor vi gjør det

Jeg er ikke i tvil om at folkehøgskolene i Norge er viktige for samfunnet. Jeg er heller ikke i tvil om at mange som ikke kjenner folkehøgskolen, lett kan få inntrykk av at det bare er kos og lek og spennende opplevelser. Men vi ansatte vet bedre. Vi vet at de prosessene elevene våre går igjennom, kan ha langvarige og positive virkninger for den enkelte og for samfunnet. Hvorfor? Hvordan?

En folkehøgskoleansatt bør kunne svare på slike spørsmål. Vi bør kunne stilles til ansvar for hva vi holder på med. Derfor bør vi også ønske velkommen regjeringens ønske om å arbeide fram en NOU om folkehøgskolen. Det er tjue år siden sist. Vi håper på en spennende og fruktbar prosess med dette arbeidet framover. Les mer om det i dette nummeret.

Vårt sosialpedagogiske arbeid er en bærebjelke i hva vi holder på med. Det er det ikke tvil om. I særavtalen for folkehøgskolen heter det for eksempel: «Lærerne får under planfestet arbeidstid avsatt tid til [...], sosialpedagogiske oppgaver, ...». Men hva er det egentlig? Det er ikke gitt hva vi legger i dette, men det er utvilsomt en viktig del av vårt samfunnsoppdrag.

Derfor ønsker vi med dette nummeret å komme med innspill til refleksjon og bevisstgjøring om hva vi egentlig holder på med i vårt sosialpedagogiske arbeid, og hvorfor vi gjør akkurat det vi gjør. Jeg vil oppfordre skolene til å bruke oppgavene på side 18 i personalet.

Vi ønsker ny daglig leder i Folkehøgskolerådet Anne Tingelstad Wøien velkommen. Les mer om henne her. En av hennes viktige oppgaver er å jobbe opp mot politiske miljøer. Det er nå klart at det blir ny regjering i Norge. Så håper vi på et godt samarbeid mellom folkehøgskolene og regjering og storting framover!

Må dere ha en god høst videre med kullet 21-22! •

Ordspr 3,21-22

Min sønn, ta vare på klokskap og omtanke, slipp dem ikke av syne! De skal være til liv for deg, et vakkert kjede om din hals.

Tom Arne

Steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole
Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
P.b. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:
Tom Arne Møllerbråten
Marit Asheim
Marie Wiland
Andreas Melberg
Sture Vareide, Rønningen
Ruth Silje Boklund, Stavern
Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design
Trykkeri: 07 Media AS
Forside illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)
Gunnar Birkeland, (leder NKF)
Geir Ertzgaard, Svalbard
Aina Minde Lemming, Nordfjord
Helge Kjell jr., Molde
Janne M. Severinsen, Sagavoll

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Kjersti Versto Roheim, Sagavoll (leder)
Erling Helland, Bakketun
Gunnar Birkeland, (leder NKF)
Hildegunn Gjesdal Tennebo, Nordfjord
Tor Inge Askeland, Kristiansand

Sekretariat
Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no
Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no
Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no
Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Innhold

- 18 Refleksjonsoppgaver til personalet
- 19 Marit Holm Byre
- 22 Folkehøgskoleutdanning
- 24 Øyeblikk
- 27 Anne Tingelstad Wøien
- 30 NOU-utvalget
- 32 Ny folkehøgskolesang
- 33 Bokanmeldelse
- 34 Manus til morgensamling

- 4 Noen spørsmål
- 6 Erik Paulsen om sosialpedagogikk
- 8 Tre ansatte om sitt sos.ped-arbeid
- 14 Det sosialpedagogiske blikk

- 36 Steg fra siden
- 38 Syng livet!
- 40 Internatlederen
- 43 Folkehøgskolerådet
- 44 Internasjonalt utvalg
- 46 Quiz og kryssord

Folkehøgskole

– det som ligger fast, og noen undrende spørsmål

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NKf og IKF

Elevene kan trenge både boller, brus og litt lokkende instabilder for å komme til folkehøgskolen. På skolen møter de noe viktigere og langt mer verdifullt; ansatte uten glasur og postkortbilder. Gaven til eleven er hele mennesker som på et likeverdig grunnlag vil leve med dem, også ut over fagene. Umistelig for skoleslaget. En ramme som gir allmenndanning. Som definerer oss.

En ny vei? Så langt tenker jeg fasiten om hva folkehøgskole er, er grei. Men i iveren etter å definere alt ved folkehøgskolen, kan i alle fall jeg bli trangsynt og nesten blind for nye muligheter.

Hva med rammene rundt en folkehøgskole? Er disse så fastspikret? Vi kan gjerne ha tro på en vei for skoleslaget, men det er ikke nødvendigvis fasiten, kanskje en annen vei er enda bedre. Folkehøgskolen har alltid endret seg.

Bevissthet. En NOU er i farta. Vi ser på hva vi er, og det skal pekes fremover. La oss gripe muligheten. Folkehøgskolen er alltid i endring og nå kommer en aldri så liten milepæl. Vi har en regjering som har snekret sammen et utvalg som kikker med interesse og forventning på folkehøgskolen. Om det blir foreslått endringer, trenger vi selv en bevissthet om hva folkehøgskole er.

Nytenkning. La alle oss som er stolte av verdens flotteste skoleslag, snakke, vise den frem og se nye muligheter. Med pedagogikk og metode som stadig bidrar til fornying av utdanningssektoren for øvrig. Dersom vi definerer oss ferdig på forhånd, er vi ferdige. Vi skal være et skoleslag som snuser på det meste i iveren etter nytenkning. La oss gi gass og finne veien selv – før vi blir definert av de rundt oss!

Noen spørsmål. Så trenger i alle fall jeg litt utfordring for å «miste fasiten litt». Her er noe jeg funderer på. Jeg har selv en foreløpig mening, men tenker ikke det er det viktigste akkurat nå. I stedet vil jeg utfordre oss alle. Hva tenker du eller dere om:

- Kan vi ha folkehøgskoler med 10 elever? Med 300 elever? Eller hva med en minimumsgrense på 70 elever?
- Trengs internatet, eller kan vi drive uten?

- Hvor mye legger vi av ressurser til fellesskapet og hvor mye til enkeltindividet?
- Trenger vi fellesmåltider?
- Mister eleven utbytte av folkehøgskolen om de tar frivillig privatisteksamen?
- Bør det være nedre eller øvre aldersgrense?

Finn flere spørsmål og test det mot det du tenker er folkehøgskole. Sammen finner vi veien. •

Sosialpedagogen må være et varmt, ærlig, inkluderende og selvforpliktende medmenneske.

Arvid Lone

Foto: Alonso Reyes, Unsplash.com

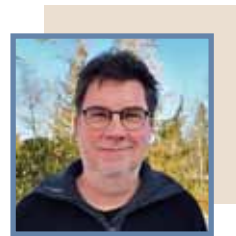
Førsteamanuensis Erik Paulsen:

– Sosialpedagogikk er mer kunst enn håndverk

«Dere har den fordel at dere har elevene deres døgnet rundt.»

I Folkehøgskoleloven heter det at folkehøgskolens «formål er å fremme allmenn-danning og folkeopplysning». Det er ingen liten oppgave. Videre heter det at folkehøgskolene «skal ha internat som en integrert del av læringsprogrammet». Et viktig verktøy i vårt arbeid med dette er det vi kaller sosialpedagogisk arbeid. – Sosialpedagogikkens viktigste mål er å inkludere alle i samfunnet, sier Erik Paulsen ved Universitetet i Stavanger.

Av Tom Arne Møllerbråten

Du skal ikke ha lest mange bøker om sosialpedagogikk før du får inntrykk av at det først og fremst handler om barn og unge som ikke finner seg til rette i samfunnet, og som skal hjelpes til å bli inkludert. Det er altså et viktig fagfelt i for eksempel barnevernspedagog-utdannelsen. Det er derfor kanskje ikke veldig merkelig at mange kan stusse litt over at vi i folkehøgskolen bruker et begrep som *sosialpedagogikk* om viktige deler av arbeidet vi bedriver. Men Erik Paulsen mener det gir mening.

Gjelder alle. – Vi jobber med sosialpedagogikk overfor barn og unge som sliter, slik barnevernspedagoger gjør. Men jeg jobber også med det overfor mine studenter, og dere gjør det overfor deres elever. Det handler om inkludering og at alle skal ha en plass i samfunnet, sier Paulsen

Erik Paulsen er ph.d. i spesialpedagogikk og førsteamanuensis i sosialpedagogikk ved Universitetet i Stavanger. Han har bidratt med essayet «Sosialpedagogikk – inkluderings kunst» i boken *Sosialpedagogikkens mangfold* fra 2018. Der begynner han sitt essay med å si at hans inngang til sosialpedagogikk var forvirrende. Jeg tror mange folkehøgskoleansatte vil si det samme, for definisjonene av hva dette er, er mildt sagt sprikende.

Marginen. – Vi er opptatt av de som havner i marginen, de som ikke klarer å delta, eller ikke får lov til å delta, og vi bruker mye ressurser på dette.

Paulsen har forstått det slik at også i folkehøgskolen, får de som ikke så lett inkluderes, mye oppmerksomhet.

– Dere har den fordel at dere har elevene deres døgnet rundt, sier han. – Vi må tenke helhetlig. Dere kan oppleve at en elev sitter i klasserommet og ikke får med seg noe fordi han ikke har det bra på internatet. Helhetlig tenkning betyr også at vi er opptatt av at vi

«Kunstneren mestrer sitt materiale og kan sine teknikker, men produktet skal skapes unikt hver gang. Kunstneren skal lage noe helt nytt.»

er både hode, hjerte og hånd. Det er da altfor enkelt å si at vi i undervisningen bare skal stimulere hodet. Vi må ha med hele bildet.

Nødvendig bånd. – *Hvor viktig er sosialpedagogen som person?*

– Båndet mellom lærer og elev er helt nødvendig. Eleven må ha tillit til den som skal veilede.

Her er Paulsen inspirert av det vi vet om allianser i psykologisk behandling. Det er viktig med gode følelsesmessige bånd mellom behandler og klient. For det første må klienten føle seg verdsatt. Og for det andre må de bli enige om hvilke mål de skal nå, og ikke minst veien de skal gå for å nå målet.

– Elevsamtalene dere har i folkehøgskolen har et enormt potensial til å utfordre elevene til endring. Dere har mulighet for å stimulere til personlig utvikling ved å få eleven til å sette seg egne mål, og ved å spørre om hva som kommer til å være utfordrende dette året.

Ulike og unike. – *Hva tenker du om at lærere er så ulike?*

– Dere skal være unike og enestående, sier Paulsen. – Det er ikke et mål at alle skal være like. Men alle må være troverdige, ærlige, engasjerte, gode på empati og flinke til å se andre. Dette er viktig for barn og unge og må også være viktig for dere.

Kunstner. – *Jeg har lest meg litt opp på sosialpedagogikk. Der møter jeg litt ulike holdninger til om sosialpedagogen skal være en håndverker eller en kunstner. Hva tenker du?*

– Jeg er fortsatt ikke helt sikker, men mener nok at sosialpedagogen skal være en kunstner. Kunstneren mestrer sitt materiale og kan sine teknikker, men produktet skal skapes unikt hver gang. Kunstneren skal lage noe helt nytt.

Eleven avgjør. Det viktigste målet for oss

når vi driver med sosialpedagogisk arbeid, må være å inkludere alle våre elever i samfunnet, at de skal kunne finne sin plass og bli gode samfunnsborgere. Men akkurat hvem og hvordan hver enkelt elev skal være, er ikke gitt på forhånd. Det er det elev og lærer skal finne ut og forme sammen. Men eleven har alltid siste og avgjørende ord i sitt eget liv. •

Sosialpedagogikkens tre kjennetegn:

Den har et mål og en målgruppe.

Sosialpedagogikken ønsker å *endre* menneskers situasjon i verden. Sosialpedagogen «skal arbeide for å legge til rette for at alle mennesker skal være inkluderte deltagere i samfunnet de lever i».

Den har en helhetlig forståelse og handling. Sosialpedagogisk arbeid «er preget av en fundamental forståelse av at mennesker utvikler seg i en helhet, et system der påvirkninger, hendelser og erfaringer på ulike arenaer gjør dem til dem de er, til det de kan, og ikke minst gir dem grunnlaget for hva de kan mestre og de kan håndtere i livet og av livets utfordringer»

Relasjonen mellom barn/unge og sosialpedagogen er viktig. «Sosialpedagogisk arbeid uten en god og ekte relasjon mellom barn og sosialpedagog er vanskelig og kanskje utenkelig.»

Hentet fra Erik Paulsens artikkel «Sosialpedagogikk – inkluderings kunst» i *Sosialpedagogikkens mangfold*.

Sosialpedagogikk, undervisning og menneskelig utvikling

Hva kjennetegner det sosialpedagogiske arbeidet på ulike folkehøgskoler, og hvordan fungerer det i praksis? Vi har snakket med tre ansatte på tre forskjellige skoler som alle har litt ulike roller. Mye er de likevel veldig enige om.

Av Marit Asheim

Jan Einar Roos

Lærer, Sunnmøre folkehøgskule

Jan Einar er linjelærer på linja SjøSnøSurf.

Omtrent halve uka til elevene består av linjetid. Jeg er derfor opptatt av at vi snakker om hva vi forventer at læreren putter inn i denne tida, i tillegg til det faglige. Hvor bevisste er vi for eksempel på kvalitetssikring av skolens verdier, sier Jan Einar.

Selvevaluering. Forrige skoleår skrev de ved Sunnmøre folkehøgskule en selvevalueringssrapport hvor nettopp dette var tema. Det handler om hvordan man kan bruke klassen som det beste for hver enkelt elev.

– Vi trenger et læringsmiljø som legger til rette for den enkelte elev. Når elevene opplever trygghet og støtte, lærer de også bedre. Da blir det viktig at klassen fungerer godt sammen sosialt. *Alle* skal få finne plassen sin,

ikke bare nesten alle, og kjenne at de har noe å hente i klassemiljøet.

Tidligere hadde de elevsamtalene på skolen på tvers av linjer, slik at de møtte en lærer de ikke kjente like godt som sin egen. Til gjengjeld var det kanskje enklere å spørre om trivsel i klassen for en som ikke var like tett på. Nå er de tilbake hos linjelærere. Jan Einar mener det skaper mer nærhet.

Del av et fellesskap. – Jeg opplever at sosiale utfordringer løses bedre ved å være del av en gruppe, heller enn mange samtaler med én voksen. Hvis vi får det til. Da må vi tåle at elever har dårlige dager. Vi skal ikke sminke hverdagen, og det skal være lov å ta en timeout i gruppa.

– Et godt klassemiljø handler også mye

«Vi som lærere må kjenne oss selv, og bruke bevisst det vi er gode på inn i rollen. Å være linjelærer handler mye om menneskemøter.»

om linjelærer. En god folkehøgskolelærer forholder seg til klassen som hele mennesker, med både positive og negative sider. Det aller viktigste er at elevene finner sin plass på linja, og får hverdagen til å fungere.

Ofte synes han stipendiatene fungerer godt som bindeledd her, for å skape sosiale rom som

alle kan være med på. Gjerne i form av sosiale aktiviteter utenom undervisningstid.

Balanse. – Som lærer er det viktig å finne en god balanse mellom fag og det sosiale. Jeg opplever at faglig kompetanse skaper respekt, og gjør elevene trygge på aktiviteter vi skal

gjøre sammen. Et godt linjeopplegg er det som skaper grunnlag for nærhet og de gode samtalene.

– Denne nærheten til elevene er også linjelærers viktigste verktøy. Med min klasse opplever jeg at vi spesielt gjennom turer kommer tett på hverandre, både på godt og vondt. Det er der vi kjenner på klassens puls, og jeg som lærer blir en del av den.

Jan Einar er også opptatt av at man som lærer må tørre å spørre elevene hvordan de egentlig har det. Ofte erfarer han at han kan få høre mye da.

– Vi som lærere må kjenne oss selv, og bruke bevisst det vi er gode på inn i rollen. Å være linjelærer handler mye om menneskemøter. Det er ferskvare. Hvordan vi løser ting må henge sammen med den vi er som person. To klasser kan for eksempel gjøre ting helt ulikt, og det er helt greit. Her er ikke én fasit. Det skjer veldig mye bra på forskjellige folkehøgskoler, og det er bare fint at man løser ting forskjellig. Hver skole og hver lærer må finne sin oppskrift.

Samarbeid. – At mye av oppfølgingen av elever skjer hos linjelærer, trenger ikke være i konflikt med en internatleder eller sosiallærer. Det handler om at alle finner sin rolle. En internatleder som ikke er knyttet til noen klasse, står for eksempel friere til å være med en klasse på tur ved behov, sier Jan Einar.

Han tenker at samarbeidet i personalet ofte bør handle om å finne plass til alle i det store rommet som folkehøgskolen er. Internatleder kan spille en viktig rolle der ikke linjelærer strekker til.

– En internatleder eller sosiallærer skal ikke erstatte linjelærer, men heller utfylle. Det kan for eksempel handle om oppfølging av elever som av ulike årsaker ikke er med på tur men i stedet er på skolen. Det handler om å bruke hverandre positivt til det beste for eleven.

– Jeg synes også det er viktig å holde høyt elevens rett til å velge samtalepartner selv. Noen ganger fungerer det for eksempel best med en annen lærer, internatleder eller

>>

«Når elevene opplever trygghet og støtte, lærer de også bedre.»

Janne Hesseberg Græsli

Internatleder, Rødde folkehøgskole

Janne er pedagogisk ansatt som internatleder (har ikke noe ansvar på kjøkken/med renhold), følger samme årsverk som de andre lærerne på skolen og har veiledningsansvar for stipendiatene.

Alle elever på skolen har fire elevsamtaler med egen linjelærer i løpet av skoleåret. Disse går etter en ganske fast mal, slik at lærerne spør om mye av det samme. Stillingen min er nokså fri, og samtalene jeg har med elever, kommer i tillegg til disse faste med linjelærere, sier Janne.

Oppfølging. – Noen ganger er det lærere eller stipendiat som gir meg hint om noen jeg kanskje bør prate litt med, og andre ganger er det elever selv som kommer direkte til meg. I tillegg leser jeg alle søknader før skoleåret starter. Det blir naturlig å følge opp dem som har skrevet noe spesielt der. Jeg sender gjerne en melding i starten av året og spør om vi skal ta en prat. Mange ganger stopper det med denne samtalen, mens for andre elever kan det fortsette gjennom året. Det er opp til hva eleven selv ønsker. I løpet av året tar jeg også selv initiativ til samtaler hvis jeg fanger opp noe i miljøet.

Samtaler som starter med linjelærere kan også fortsette hos henne.

– Det blir ofte sånn at oppfølging som går over tid havner hos meg. Lærerne er veldig forskjellige. Mens noen vil følge en elev nokså langt i en prosess, er det andre som kommer raskere til meg. Ofte handler det om temaet det dreier seg om, størrelsen på klassen, tid eller kunnskap. Jeg opplever at vi har en god dynamikk og samarbeid på skolen.

– Jeg refererer aldri elevsamtaler til andre, men orienterer linjelærere om elever som har snakket med meg. I perioder hvor mye er mørkt eller vanskelig for en enkeltelev, er det gjerne jeg som følger opp. Da vet læreren om at det kan bli fravær, men at jeg jobber med eleven.

Internat, ikke hybelhus. Janne er opptatt av de har *internat* på folkehøgskolen, ikke hybelhus. Derfor jobbes det også aktivt med ukentlige møter i internatgrupper.

– For mange år siden opplevde vi at bogrubbene vi hadde, og programmet for møtene, var nokså tilfeldig. Lite struktur gjorde dem også lite konstruktive. Nå har vi faste møter som jeg har ansvaret for å planlegge. Det vil si at alle lærere som følger opp hver sin gruppe, får samme opplegg som er forberedt av meg. Her går vi gjennom viktige temaer som for eksempel bomiljø, psykisk helse, praktiske ordninger for hvordan vi vil ha det, alkohol, eller måltider og matsalen. Dette synes jeg vi lykkes ganske godt med. Av og til får også elevene skriftlige oppgaver her, som å skrive forventningsbrev til seg selv eller skrive brev til meg.

Involvering. – Om internatet skal fungere optimalt, må også vi i personalet bruke internatet på en god måte. Vi må tørre å involvere oss. For hvis ikke vi gjør det, hvem styrer da? Da kan lett subkulturer og negative krefter få

«Vi må tørre å involvere oss. For hvis ikke vi gjør det, hvem styrer da?»

mye plass. Vi må involvere oss for å se hva som foregår. Jeg opplever også at det er med på å gi elevene en trygghet.

En slik involvering kan for eksempel skje gjennom tilsynsvakt.

– Jeg er opptatt av at elevene skal oppleve det like naturlig å se oss ansatte på internatet som alle andre steder på skolen. Da må vi også tenke på hvem som går tilsyn, og hvordan vi gjør det. Vi skal tenke stort om at det er viktig at vi er synlige. Jeg mener også at vi må snakke om hvilke regler vi følger opp, og hva vi tør ta tak i av det vi ser. Ofte kan det for eksempel være enklere å slå ned på alkoholbruk og festing, mens man kvier seg for å si noe om et par man legger merke til blir samboere i løpet av et år. Hva gjør vi med klikkdannelser, og hvem involverer seg? Slike ting er det viktig å drøfte i personalet.

Elevmøter. Elevmøter skjer på mange arenaer i løpet av året, og Janne er opptatt av at alle er like viktige. Kjøkkenansatte kommer for eksempel veldig tett på elever de dagene de har kjøkkentjeneste, eller dem som ofte er innom kjøkkenet på grunn av matallergier eller dietter. En vaktmester som skal skifte en lypære eller hjelpe til med noe annet som ikke virker blir også viktig.

– Vi prøver å ha oppe i dagen at vi alle har likt ansvar for å ta *alle* elevmøter på alvor. Det pedagogiske personalet må også se at disse andre møtene med ansatte på skolen, er like viktige som dem som skjer i undervisningssammenheng. Jeg opplever at det vi tenker er viktig, ofte blir viktig.

– Det er mange som opplever å vokse gjennom året av at folk ser dem. Her er mange som kjenner på mestring, enten det er at de vasker klær for første gang uten at noe krymper, eller at man tør gå ut på stua og be noen dempe seg fordi man prøver å sove.

«Vi prøver å ha oppe i dagen at vi alle har likt ansvar for å ta alle elevmøter på alvor.»

<< Mye av dette er med på å bygge selvtillit, og en del av den læringen foregår på internatet.

Ingen fasit. Selv om Janne er tydelig på at rollefordelingen og oppgavene som ligger til hennes stilling som internatleder fungerer godt på Rødde, er det ikke sikkert at dette vil være likt på en annen folkehøgskole. Hvordan byggene ser ut, hvor stor skolen er, om man har mange små internat eller ett stort, økonomi og kompetanse i personalet er faktorer hun mener spiller inn i en slik vurdering. Hva som oppleves riktig vil variere litt fra skole til skole.

– Min tittel som internatleder er kanskje litt misvisende. Jeg er pedagogisk ansatt, har både tilsyn, lørdagsundervisning og fellesfag. Arbeidsåret går fra august til mai, og den tydeligste forskjellen mellom meg og de andre lærerne, er at jeg har et eget kontor.

– Samtidig fungerer denne frie rollen veldig godt. Jeg har ikke så mye tid som er bundet opp i ting som *må* gjøres, i og med at jeg ikke har praktiske oppgaver knyttet til renhold eller kjøkken. Det gjør at jeg kan være med klasser på tur og få muligheten til å komme tettere på. Det bruker jeg aktivt både for å bli kjent, men også for å følge opp elever bedre. •

Elin Angelskår Heggheim

Sosiallærer, Nordhordland folkehøgskole

Elin er en av to sosiallærere på Nordhordland. En del av stillingen hennes er også å være linjelærer og veileder for stipendiatene på skolen. Den andre sosiallæreren er i tillegg internatleder.

Jeg synes egentlig *sosialpedagogisk arbeid* er et litt utfordrende begrep. Det høres ut som om det er pedagoger som skal gjøre et arbeid. For meg handler det om å legge til rette for at elever skal bli bedre kjent med seg selv, skape gode

relasjoner og se seg selv som del av et større fellesskap. Da må vi legge til rette for gode arenaer for læring og utvikling, sier Elin.

– Ordet dannelse tar opp mer av hva jeg synes et folkehøgskoleår handler om, men det er det ingen ungdommer – og egentlig

ganske få ansatte – som bruker. Kanskje er menneskelig utvikling bedre. Det er jo det vi ønsker skal skje.

– Følelser er normalt. I starten av et nytt folkehøgskoleår informerer de to sosiallærerne elevene om hva deres rolle på skolen er, og eksempler på hva de kan komme til dem med. De deler klassene mellom seg, slik at det er enklere for både linjelærere og foreldre å vite hvem de kan kontakte. I tillegg er de med på fellesaktiviteter, turer og går tilsyn. Elin har dessuten et eget valgfag, og i løpet av fire perioder gjennom året blir hun godt kjent med mange elever her.

– Jeg har også laget en workshop med tema «livsmot og mestring» som jeg har i alle klasser i løpet av året. Her handler mye om følelser. Ingen er alltid glad, og jeg bruker tid på å snakke om at det er helt normalt å føle på ensomhet, skam eller være redd. Jeg synes det er viktig å normalisere slike følelser.

– Dette er også temaer jeg løfter frem i mine morgensamlinger. Det er så enkelt å legge merke til dem som «får til alt» og sammenligne seg med dem. Sannheten er jo at alle har noen tyngre dager. Om man av og til føler det er vanskelig å gå ut av rommet, er det helt normalt.

– Mange kommer til folkehøgskolen med kjempehøye forventninger om at «alt skal løse seg» og man skal ha «det beste året i livet». Da er det en stor fallhøyde hvis ikke alt blir som tenkt. Elevene kommer til oss med ulik bagasje, og man kan ikke bare trykke på en stoppknapp og starte alt på nytt. Noen må bruke året på å jobbe seg gjennom tidligere opplevelser.

«Jeg synes egentlig *sosialpedagogisk arbeid* er et litt utfordrende begrep.»

«Elevene skal klare seg selv videre i livet. Da er det viktig at ikke folkehøgskoleåret blir et sted hvor voksne 'fikset alt'.»

Elevinitiativ. Av og til kan det være en linjelærer som oppfordrer en elev til å prate med henne, men som oftest er det elevene selv som kommer på eget initiativ. En samtale kan oppstå spontant i gangen og fortsette på kontoret, eller noen kan ha bedt om en time.

– Det jeg synes fungerer veldig godt hos oss, er hvordan hver enkelt lærer er engasjert i egen klasse. De blir godt kjent med sine elever, og ønsker sterkt at alle skal både trives og bli sett.

– Så blir det kanskje litt for liten tid til at vi får snakket sammen på tvers når det gjelder oppfølging av enkeltelever. Det kan fort bli for travelt i hverdagen, særlig om en klasse er mye på tur. Dette er noe jeg har lyst til å jobbe med fremover for å få til enda bedre.

Elevsamtaler. Selv om elevsamtalene er fortrolige, er det nyttig for linjelærere å vite om at de foregår. Spesielt hvis det er noe som følges opp over tid. Dette pleier også Elin snakke med elevene om.

– Min umiddelbare refleks er alltid å ville hjelpe eleven, og det samme er vi nok mange som kjenner på. Samtidig minner jeg meg selv på at jeg ikke må umyndiggjøre vedkommende. Det er ikke *jeg* som skal løse noe, men jeg kan veilede. Jeg kan hjelpe dem til å tenke selv og stå i valg de tar. Her tror jeg vi alle må være bevisste i måten vi jobber på.

– Elevene skal klare seg selv videre i livet. Da er det viktig at ikke folkehøgskoleåret blir et sted hvor voksne «fikset alt». Det er viktig at vi legger til rette for at det er greit å snakke om ting på flere arenaer i skolemiljøet, og

ikke bare på et kontor. Vi må skape det gode miljøet. I en klasse hvor man føler seg utrygg vil man heller ikke lære. Det er derfor viktig å bruke tid på å skape godt klassemiljø helt fra starten.

Stipendiatene. Kombinasjonen av rolle som sosiallærer og linjelærer for stipendiatene synes Elin fungerer veldig godt. Ofte brukes stipendiatene som ressurs når noe er vanskelig for en enkeltelev eller i en klasse. I perioder kan de for eksempel gå til matsalen sammen med enkeltelever, eller ta ansvar for å få med noen som vegrer seg for å gå alene til en volleyballkamp i gymsalen.

– I starten av året bruker vi en del tid på at stipendiatene blir trygge på hverandre og finner rollen sin. Vi snakker mye om hvordan de kan være en støtte i miljøet. Det er også noe de tar med seg inn i sine klasser.

– Mange elever opplever nok at det kan være enklere å åpne seg for en stipendiat. De kommer ofte tett på, og det føles trygt. Samtidig vet stipendiatene mye om det som skjer i miljøet, og det er ting de kan ta opp og dele med meg.

Pandemi. I år er Elin spent på om de ser noen følger av pandemien og elever som har vært mye alene det siste året.

– Det er noen elever som opplever overgangen fra hjemmet til folkehøgskolen som veldig stor. De er vant til å være mye alene, og opplever at det her forventes at de skal være *så* sosiale. Det kan være nokså tøft, og jeg ser for meg at det kan bli ekstra utfordrende etter et pandemiår hvor mange har vært nokså isolert. Jeg er spent på om vi ser en forskjell her i år. •

Foto: Joakim Pedersen (Rønningen folkehøgskole)

Selvevaluering:

Det sosial- pedagogiske blikket

«Vi kan ikke danne fellesskap for elevene, vi må gjøre det sammen med dem» understreker de 17 skolene som deltok i selvevalueringsprosjektet «Det sosialpedagogiske blikket» under skoleåret 2020-21. Skolene ble utfordret til å se nærmere på sitt sosialpedagogiske arbeid og velge det som tema for det årlige arbeidet med selvevalueringen.

Av Marie Wiland,
rådgiver skoleutvikling

Det er stor spennvidde i skolenes arbeid og rapporter fra dette særlig utfordrende skoleåret. Nå starter jakten på sammenfallende suksesshistorier og praksiser som skaper det inkluderende og lærende fellesskapet.

Fra ett prosjekt til et annet. I et annet skoleutviklingsprosjekt, «Livsmot og mestring»,

var vi i begynnelsen mest opptatt av elever med psykisk uhelse og de ansatte som skulle følge opp disse elevene. I løpet av prosjektperioden dreide fokuset mer over på det bærende og inkluderende fellesskapet i folkehøgskolen. Vi ble minnet om at det ikke først og fremst er oppfølging av enkeltelever som skaper et godt folkehøgskoleår. Det viktigste vi gjør er å bygge fellesskap. Men hvordan får vi det til? Hva er sosialpedagogikk i folkehøgskolen? Hvilke metoder har vi, og hva vil vi som skoleslag med våre sosialpedagogiske praksiser?

Internatet og fellesskapet. Flere skoler valgte å undersøke det sosialpedagogiske arbeidet utenom undervisningen. Særlig har internatet som arena for læring og inkludering vært et gjennomgangstema. Mens noen

skoler hadde en mer helhetlig innfallsvinkel, valgte andre å spisse problemstillingen.

Et eksempel på dette er å undersøke hva det gjør med internatlivet at elevene i år bodde sammen linjevis på internatavdelingene. En av mange metoder for å forbygge smittespredning forrige skoleår. Det er spennende å lese hva personalet på denne skolen tenker om de erfaringer og funn de gjør. Elevene var delt helt på midten i hva de syntes om å bo linjevis eller på tvers av linje. Men slik jeg leser det, ser de ansatte og stipendiatene større fordeler med spredt plassering. Siste skoleår opplevde denne skolen mer bråk, uro og konflikter på internatet. Kanskje et resultat av brakkesyke, men muligens også fordi klassekamerater har en annen måte å være sammen på enn ungdommer som kun bor sammen.

>>

«Frihet og identitet vinner man bare gjennom møte med et kulturelt og sosialt fellesskap som ikke innbyr til narsissistisk selvbespeiling, men som utfordrer individet til å se ut over seg selv og prøve å finne de verdier som gir livet substans og fellesskapet mening.»

– Klaus Mollenhauer

<<

Andre eksempler på mer spisset tilnærming knyttet til internatet var fritid, søvn, den uformelle samtalen, matsalen og elevkvelder.

Inkludering. Hvordan arbeide med fellesskapet, spille gruppen god, inkludere alle, var et annet gjennomgangstema i mange av rapportene. Hva betyr f.eks. linjefellesskapet for elevenes utbytte av skoleåret? En skole brukte tid til å samtale med elevene om egne opplevelser og utfordret dem på hva de har fått og gitt til gruppa.

En annen skole valgte å gi alle lærerne en refleksjonsoppgave knyttet problemstillingen: *Hvordan spille gruppen god?* Her finner vi kapitler med tema som: *hvordan spille gruppen god når det stadig er enkeltelever som mangler, relasjon vs. fag – ulike innganger til gruppen og enkelteleven* eller *hvordan spille gruppen god, når det ikke er noen å spille på?* Dette var forfriskende lesning fra lærere som våget å reflektere kritisk over eget arbeid. Jeg tror mange ansatte i folkehøgskolen vil kjenne seg igjen i disse refleksjonene og også kunne hente noen nyttige tips til bruk i egen skolehverdag.

Tull og tøys. Det er ikke overraskende at internatlivet og alt som skjer utenom undervisningen får mye plass i disse rapportene. Internatet er en vesentlig del av folkehøgskolens dannelsingsoppdrag!

Det er interessant å lese beskrivelser av den læringen skolene sitter igjen med når de undersøker egne praksiser. Selvfølgelig vet vi at det å se eleven er det viktigste vi gjør. Men hvordan gjør vi det? Og hva kan vi lære av å fokusere blikket på en del av arbeidet og undersøke dette nærmere?

Når en skole systematisk velger å undersøke noe så vagt som den uformelle samtalen gjennom skoleåret, uten å gå i fella og gjøre

den om til en formell samtale, er det artig å se hva de sitter igjen med av selvvinnsikt. Et eksempel er refleksjonene rundt «tull og tøys» og hva det har å si for at elevene våger å ta kontakt med den ansatte og for meningsinnholdet i samtalen. Her løfter de fram et område vi som regel har et ubevisst forhold til, men med fordel kan bli mer bevisste på.

Elevmedvirkning. Det var spennende å legge merke til hvordan et annet tema, elevmedvirkning, lå som en dirrende undertone i mange av skolenes beskrivelse av det sosialpedagogiske arbeidet. Det var ikke alltid direkte adressert, men ble noen steder nevnt som en ettertanke eller en refleksjon knyttet til et endringstiltak. Setninger som *det må vi huske å sjekke ut med elevene neste år*, dukket ofte opp.

I andre rapporter skriver skolene mer tydelig om koblingen mellom elevmedvirkning og sosialpedagogikk. De forteller om situasjoner og praksiser som viser at elevenes muligheter til å påvirke eget skoleår er direkte koblet til det utbyttet de har av skolens sosialpedagogiske tilbud.

«Oppsummeringen, både fra selve evalueringene og drøftingene i personalet etterpå, er nok at vi bør bli enda bedre på å involvere elevene og ansvarliggjøre dem. En bekreftelse på dette kan være at elevkveldene på lørdager er det området som har høyest score av alle evalueringsområder i år. Dette er samtidig det feltet som elevene har hatt størst grad av medvirkning på, både når det gjelder prosess og innhold. Involvering og ansvarliggjøring av elevene er også noe som går igjen som en rød tråd når ansatte peker på muligheter for å utvikle den læringsarenaen som internatet er.»

Fokussamtaler. En skole går nye veier i evalueringsarbeidet og skoleutviklingen når

de innfører *fokussamtaler*. Elevene møter en fra ledelsen i mindre grupper hvor de gir tilbakemelding på ulike områder av skoledriften flere ganger underveis i året. På denne måten får elevene trening i å uttrykke egne standpunkter, og skolen får verdifulle innspill til skoleutviklingen. Elevene får også en reell opplevelse av at deres oppfatninger betyr noe.

Det er ikke overraskende at medvirkning er viktig i det sosialpedagogiske arbeidet. Vi kan ikke danne fellesskap uten at alle deltar i fellesskapet og bidrar inn i det. Vi kan ikke danne fellesskap for elevene, vi må gjøre det sammen med dem.

Ikke forutsette enighet. Har vi kommet noe videre i å beskrive hva sosialpedagogisk arbeid er i folkehøgskolen? Ja, det vil jeg si! Rapportene har gitt oss mange inspirerende eksempler og et materiale vi ønsker å arbeide videre med. Men samtidig er det viktig å merke seg at vi i dette prosjektet aldri hadde noen intensjon om å lage en permanent definisjon.

Her lener jeg meg på den tyske pedagogen Klaus Mollenhauer:

«Det er noen problemer med uttrykket sosialpedagogikk som oppdragelsesvitenskapelig begrep. Selv om det er blitt brukt i over hundre år, veksler betydningen stadig fra forfatter til forfatter og fra interessegruppe til interessegruppe. Det er derfor klokt å ikke forutsette enighet, men i stedet redegjøre for sitt eget utgangspunkt.»

Dette kan være en god holdning uansett tema for de fleste samtaler og diskusjoner. Mollenhauer sier også: «Frihet og identitet vinner man bare gjennom møte med et kulturelt og sosialt fellesskap som ikke innbyr til narsissistisk selvbespeiling, men som utfordrer individet til å se ut over seg

Foto: Sture H. Vareide (Rønningen folkehøgskole)

«Vi ble minnet om at det ikke først og fremst er oppfølging av enkeltelever som skaper et godt folkehøgskoleår. Det viktigste vi gjør er å bygge fellesskap.»

selv og prøve å finne de verdier som gir livet substans og fellesskapet mening.» Er det ikke dette fellesskapet vi ønsker å skape hvert år?

Danningsfellesskap. Hva vil vi som ser elevene? Hvordan ser vi? Hva gjør vi med de vi ser? Rapportene beskriver hvordan mange av de praktiske grepene skolene tar i møte med elevene, er et resultat av de verdiene

skolen bygger på. En skole forteller om hvordan de aktivt bruker sine hverdagsverdier *ærlig, rusfri og til stede* i skolehverdagen og når de sammen med elevene skal finne løsninger på problemer eller situasjoner som oppstår. En annen skole skriver: «Likeverdstanken trumfar alle ulikskapar, det vere seg legning, tru, tilpasningsevne eller eigentleg kva som helst. Difor er det ikkje berre ei plikt

men også ei drivkraft å lukkast med at alle skal ha det bra på vår skule».

Jeg liker uttrykket «Det sosialpedagogiske blikket». Det har så langt vært en god arbeidstittel på et prosjekt i startfasen. Det har gitt oss en god retning. Men skolene beskriver et arbeid og en innstilling som går ut over det å se andre mennesker med synsansen. De beskriver et blikk som kommer fra sjelen, dypet, grunnverdiene, fra kjernen i det vi ønsker for elevene. Blikket er et verk-tøy. Målet er det inkluderende fellesskapet, et danningsfellesskap hvor elevene finner seg selv og andre. Lærer å være menneske sammen med andre mennesker. •

Foto: Shutterstock

Vårt sosialpedagogiske arbeid

Noen refleksjonsoppgaver til drøfting i personalet

Av Tom Arne Møllerbråten

For mange år siden ble jeg konfrontert av en elev som mente at når elevene var over 18 år, skulle ikke vi som folkehøgskole ha noen oppdrager-rolle overfor dem. På Wikipedia kan vi lese: «Sosialpedagogikk er et fagområde i krysningen mellom sosiologi og pedagogikk rettet mot oppdragelse og undervisning sett i sammenheng med sosialisering og tilpasning til samfunnet. Sentralt i teorien er at vi lærer i samvær og samspill med andre mennesker, og under påvirkning fra samfunnet rundt oss.»

Oppgave 1: Vil dere definere sosialpedagogisk arbeid som oppdragende arbeid også for elever over 18? På hvilken måte har de med hverandre/ikke med hverandre å gjøre?

Oppgave 2: Når dere tenker sosialpedagogisk arbeid, hører noen av ordene nedenfor med innenfor det dere da jobber med? Gi eksempler fra hverdagen på situasjoner hvor disse er tema og hvordan du jobber/kan jobbe sosialpedagogisk med dem.

- Etikk og moral
- Selvinnsikt/Kjenne seg selv
- Tilpasning
- Selvhevdelse/Stå opp for seg selv
- Samarbeid
- Grensesetting
- Å ta hensyn
- Selvutvikling
- Karakterdannelse
- Ydmykhet
- Mot
- Empati
- Toleranse
- Respekt

Oppgave 3: Les artikkelen «Når vi ikke underviser, driver vi sosialpedagogisk arbeid. Eller??» til Anne Gjerding på side 40-42 og drøft eksemplene hun der gir på hva som er sosialpedagogikk og hva som ikke er det. •

Marit Holm Byre:

– Viktigere enn noensinne at vi er gode veiledere

Marit Holm Byre kan se tilbake på et langt liv i folkehøgskolen nå når hun har gått av med pensjon. Siden 1986 har hun hatt sitt daglige virke på Bakketun folkehøgskole. Mye har forandret seg på disse årene, men folkehøgskolen har absolutt en viktig rolle også framover, sier Marit. >>

Av Tom Arne Møllerbråten

<<

Som så mange andre startet Marit i en vikarstilling og måtte ta de fagene som den læreren hun vikarierte for hadde. Det var blant annet gym og sosiallinja, hvor skolens barnehage var praksisdelen. Men det gikk greit for det viktigste var å få jobbe i folkehøgskolen. Den gangen var man ikke så opptatt av spesialkompetanse hos lærerne, man så mer etter breddekunnskap og allmennkunnskap.

Marit hadde tre år som diakoniarbeider i Verdal prestegjeld bak seg da hun kom til Bakketun, og hennes interesse og kompetanse var de kreative fagene; teater og forming og etter hvert psykologi og kommunikasjon. Det er disse fagene hun da også har jobbet med mesteparten av tiden på Bakketun. Etter 18 år ble hun inspektør, en stilling hun hadde fram til hun gikk av i juni i år.

Spesialkunnskap. – *Hva har forandret seg i løpet av din tid i folkehøgskolen?*

– Linjefagene har blitt mye viktigere nå enn tidligere. Før søkte de seg til en skole og visste ikke alltid hva de fikk, i dag vet elevene hva de vil ha og mye av hva de kan forvente seg når de kommer. De allmenne fagene og allmennlæreren har nesten forsvunnet.

– I dag ansetter vi «spesialister» innenfor et fagfelt, for elevene søker seg til den spesialkunnskapen som linjen kan tilby. Det er viktig å kunne og å vite hva som rører seg innenfor fagfeltet og å kunne formidle det på en måte som fenger eleven. Det er viktig for at vi skal vi nå elevene våre, men det kan oppleves krevende, sier hun ettertenksomt.

– Det er viktig med et høyt fagnivå, og relevant aktivitet, men elevene må få noe mer. Vi må være gode på den andre delen av «oppdraget vårt» også, det sosialpedagogiske. Nytilsatte faglærere kan steile i møte med alt sosialpedagogikken inneholder, men vi må ikke ta lett på det. Vi må ha gode planer og ordninger også her.

16-årsskole. Bakketun var 16-årsskole lenge.

– Vi fikk et veldig godt rykte på oss for å være gode på 16-åringer. Det var krevende på mange måter, men utrolig givende også da,

Marit og sosiallærer Ellinor Hermann har jobbet sammen i mange år.

sier Marit. – Da vi la om til å bli 18-års-skole, tenkte vi at med så voksne elever, ville vår rolle bli annerledes. De ville ikke ha bruk for oss på samme måte. I løpet av det første året erfarte vi at vår rolle ikke endret seg så mye. 18-åringen ønsket også en voksen å snakke med når ting var trøblete enten på skolen eller hjemme. Og gjennom årene har fokuset på en god psykisk helse blitt viktig for oss.

– Elevene våre har behov for at vi voksne er voksne. Med det mener jeg at vi må kunne stå stødig i møte med alle typer utfordringer ungdom har, representere en trygghet som de kan støtte seg på. Enten de åpner opp i samtale fra starten av året, eller de helt på slutten oppsøker oss for nå er motet der. For mange vil folkehøgskoleåret være et år der de har tid og mulighet til å reflektere over mange viktige ting ved seg selv og i livet.

Gode veiledere. – Det å være gode veiledere er viktigere enn noensinne. Det betyr at vi ikke nødvendigvis har svarene, men vi kan være med å reflektere over hva spørsmålet egentlig er, sier Marit.

– Mange kommer fra videregående der det var høyt tempo, og en del opplevde at de kanskje ikke passet inn. Hos oss har vi mange samtaler med elevene fordi vi har tid og ro

til å se dem. Både lærere og stipper er flinke til å plukke opp hvem som trenger litt ekstra oppmerksomhet. Og også se de som tilsynelatende har «alt på strek».

Ansvar for fritid. Mye av det sosialpedagogiske arbeidet på Bakketun har som mål å få elevene til å ta ansvar for sin egen fritid. De har utviklet en modell der elevene kan søke om å være med i et lederteam sammen med en eller to lærere og stipendiater. Dette får de også dokumentert på vitnemålet sitt.

– Vi har fire team. Et som heter Muskel (Musikk og kultur), et idrettsteam, et bistandsteam (som tar ansvar for det som har med skolens bistandsprosjekt å gjøre) og Team tro, sier Marit. Hver uke har de planleggingsmøter og ansvaret for en ettermiddag/kveld i uka.

– Det er viktig at dette ikke er lærerstyrt, men lærerne skal sikre at det skjer noe og delta på dette. Vi er veldig fornøyde med denne organiseringen, og det sikrer at det stadig er en bredde i aktiviteter for alle elevene. Stipendiatene har fast stippekveld på fredager, og elevkvelden på lørdag er fordelt på linjer og boenhetene gjennom hele året.

Internatfag. Som inspektør på Bakketun hadde Marit også ansvar for Internatfag hver

Marit kan se tilbake på et innholdsrikt folkehøgskoleliv. Her er hennes aller første elever, kullet 86-87.

mandag. Da underviste hun først én time i kommunikasjon eller psykologi, så gikk elevene til internatene og hadde samtaler eller praktiske oppgaver ut fra det det var undervist om. På Bakketun bor jenter og gutter på egne boenheter.

– Ofte gir guttene uttrykk for at det er fint å kunne få ha disse samtalene bare de, – være litt seriøse. Og når de leverer referatet fra samtalen til meg, hender det ofte at både de og jentene takker for muligheten denne timen ga dem, sier Marit.

Framtiden. – *Hva tenker du om folkehøgskolens plass i samfunnet framover?*

– Folkehøgskolen har absolutt en plass. Jeg har kjempetro på dette skoleslaget. Det må være et reelt pusterom i utdanningsforløpet i Norge. Folkehøgskolen er en arena

der man lever sammen med folk som ikke er helt like en selv. Kommer fra andre steder i landet eller utlandet, har andre interesser og en helt annerledes bakgrunn. Det utfordrer og beriker.

Særlig trekker hun frem breddeskoler som Bakketun som viktige for å få denne miksen av ulike mennesker. – Bredden i folkehøgskolen er gull verdt. Utdanningsforløpet begynner å bli veldig smalt og spesialisert.

Samfunnsborgere. – Vi må også passe oss så vi ikke blir øyer uten kontakt med samfunnet. Vi må ha fokus på det samfunnet har fokus på, og gjøre elevene våre til gode samfunnsborgere. Vi bør kunne gå i front i noen saker, som for eksempel demokrati og/eller bærekraft eller ... Det er nok å ta av, sier Marit.

– Det er også spennende å se at mange elever er dedikerte innenfor ulike områder og engasjerer seg i ideelle organisasjoner og brenner for en bedre fordeling av godene. Mange har lyst til å leve litt annerledes, og kanskje året på folkehøgskole kan hjelpe dem til å se hvordan man kan gjøre det?

Marit brenner for folkehøgskolen, det er det ingen tvil om. Hun syns det er rart å ikke starte med et nytt kull denne høsten. Før vi avslutter denne samtalen, legger hun til:

– Vi må være gode på mye – det faglige og det sosialpedagogiske, ja, hele pakka folkehøgskole rett og slett.

Det er fint å snakke med pensjonert og engasjert person som med største selvfølgelighet sier «Vi i folkehøgskolen» og ikke «Dere i folkehøgskolen». Det handler om identitet. •

Folkehøgskolepedagogikk ved Universitet i Sørøst-Norge

«Det å skape demokratisk danning er viktigere enn noen gang»

Av Johan Lövgren,
førsteamanuensis ved USN

2020 kommer til å stå i historiebøkene som året da en pandemi stengte ned land etter land, og Trump tapte valget i USA. Norsk folkehøgskole fikk en øvelse i forandringskompetanse når skolene ble tømt i mars. Høsten 2020 fortsatte utfordringene for skoleslaget når undervisningstilbud ble kraftig begrenset av restriksjoner og reiseforbud.

PPUFHP. Midt i alt dette har 28 ansatte fra 21 folkehøgskoler gjennomført kurset PPUFHP folkehøgskolepedagogikk ved Universitetet i Sørøst-Norge, vår nye utdanning i folkehøgskolepedagogikk. Ikke helt på skalaen med valget i USA kanskje, men dette kurset kan spille en viktig rolle i utviklingen av norsk folkehøgskole. Vi ser med glede på at det er stor interesse for studiet, noe som har vist seg i god søkning. Studieåret 2021-

2022 vil et andre kull med 30 studenter gjennomføre PPUFHP ved USN.

Nærhet til praksis. Et krav for opptak til studiet har vært at søkeren må være ansatt på en folkehøgskole. Det er en utfordring å ta 30 studiepoeng ved siden av vanlig arbeid, og kurset er derfor lagt så nær som mulig opp mot skole-hverdagen. Vårt mål er at undervisning, litteratur og innleveringer skal være så tett som mulig knyttet opp mot praksis.

En student skriver i sin evaluering av kurset: «Veldig godt lagt opp med praktisk fokus samtaler og relevant teori som er lett å relatere til.»

Tre samlinger. Kursdeltakerne samles tre ganger i løpet av året på USN (to av disse samlingene måtte i år blir digitale). Mellom de tre samlingene brukes webinarer for å binde sammen skoleåret. En sentral del av norsk lærerutdanning er veiledet praksis. Studentene ved PPUFHP har seks uker praksis, der fem er med veileder på egen skole og en uke blir gjennomført på en annen folkehøgskole.

Et sentrale tema i studiet er lærerrollen med alle utfordringer og gleder som ligger i å være ansatt på en folkehøgskole. Studentene har skrevet oppgaver hvor de beskriver sin opplevelse av yrkesrollen. Forfattere som Inge Eidsvåg, Jan Gilje og Rasmus Kolby Rahbek har bidratt både med forelesninger og litteratur på temaet. Men det viktigste av alt, sier studentene, har vært samtalene dem

imellom. Kurset har gruppesamtaler som en sentral del av undervisningen. Et eksempel på dette er at to av de fire innleveringsoppgavene i løpet av året bygger på et aksjonsforskningsprosjekt som gjennomføres i refleksjonsgrupper.

Utdanne folkehøgskolelærere? Oppstarten av PPUFHP har gitt liv til diskusjonen om hva det er å være folkehøgskolelærer. Har vi som skoleslag noe behov for å utdanne lærere på et universitet? Er ikke universitet med teorifokus og vurdering det motsatte av hva folkehøgskolen står for?

Her vil jeg gjerne la årets studenter svare med sine egne fortellinger om hva de mener studiet har gitt dem. Deres evaluering av studiet sier mye om akkurat dette – hva kan folkehøgskolen få ut av en slik utdanning. En gruppeoppgave på den siste samlingen var å diskutere hvordan kurset påvirket studentene i skolehverdagen. «Har kurset forandret måten dere fungerer i skolehverdagen? Og i så fall – hvordan er dere forandret?»

Dannelse. Et begrep som ofte blir nevnt i denne samtalen er demokratisk dannelse:

«Jeg har fått se hvor aktuelt et begrep som demokratisk dannelse er i dag. Det har fått en helt ny mening og betydning for meg dette året. Dannelses- og demokratibegrepene som før har virket gamle og svevende, har nå blitt til de viktigste begrepene av alle. Jeg tenker at det å skape demokratisk

danning og danne globale medborgere er viktigere enn noen gang.»

En annen student snakker om det å lære teorier som å få verktøy:

«Teorien vi har hatt er ikke bare begrep, det er noe som har inspirert og som vi har fått eierskap til. Det blir som verktøy – verktøy vi har fått å jobbe med.

Det gir oss en trygghet.»

Motivasjon. Andre kommentarer fra evaluering av kurset er: «Får veldig mye ut av dette i jobbhverdagen, det gir motivasjon til fortsatt faglig utvikling.» «Første gang jeg studerer noe hvor pensumlitteraturen faktisk gir mening for meg.»

Ut fra disse kommentarene mener jeg at vi kan snu spørsmålet om verdien av å utdanne folkehøgskolelærere. Kanskje det ikke handler så mye om hva akademia kan gi oss? Kanskje vi heller bør spørre om det er mulig innenfor akademia å skape en meningsfull utdanning som styrker lærerrollen i folkehøgskolen? Jeg mener at årets evalueringer viser at det er tilfellet. Vi kan bruke de rammene for en lærerutdanning som universitet og akademia gir oss, og fylle disse med det som er bærende for vår identitet som skoleslag. •

Folkehøgskolenes mentorordningen vil nå flere unge

Ansatte fra seks folkehøgskoler deltok 19. august på kurs i hvordan folkehøgskoler kan etablere et mentortilbud for de av elevene som viser seg ikke å ha gjennomført eller fullført videregående opplæring (VGO). Kurset bygger på erfaringene som Ringerike, Risøy og Sandefjord folkehøgskoler høstet i det to-årige pilotprosjektet i 2016-2018. I tillegg fulgte 11 skoler med på kurset digitalt. Potensielt vil derfor nærmere en firedel av landets folkehøgskoler nå kunne tilby mentorsamtaler til de av elevene som ønsker det for å øke motivasjonen for å fullføre VGO etter folkehøgskolen.

Av Øyvind Brandt

Den pedagogiske situasjonen og atmosfæren elevene allerede befinner seg i på folkehøgskolen gjør at man er i en svært gunstig posisjon overfor de av elevene som hvert år viser seg å ikke ha fullført VGO. Dette ble grundig bekreftet i pilotprosjektet, som gir grunn til å anta at den litt mer systematiske tilnærmingen og fokuset mentorordningen representerer forløser et potensial for motivasjon for å fullføre VGO, eller hvert fall komme til en avklaring.

Kurset ble streamet live og er derfor tatt opp og vil bli gjort tilgjengelig for alle som er interessert i å etablere mentortilbud til elever

uten fullført VGO. Målet er at alle skoler som ønsker å tilby en mentorordning blir tilbudt kurs, om det er på skolen, på regionale samlinger som distriktsvise drøftingsdager eller liknende, eller nasjonalt.

Utrullingen av erfaringene fra pilotprosjektet er et samarbeid mellom Noregs Kristelige Folkehøgskolelag og Folkehøgskoleforbundet. Dette kurset ble holdt i folkehøgskolekontorets nye lokaler rett ved Akerselva i Brugata 19 i Oslo. •

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen gode bilder fra skolene. Her er noen blinkskudd fra Danvik folkehøgskole. Fotograf er **Lene Neverdal**.

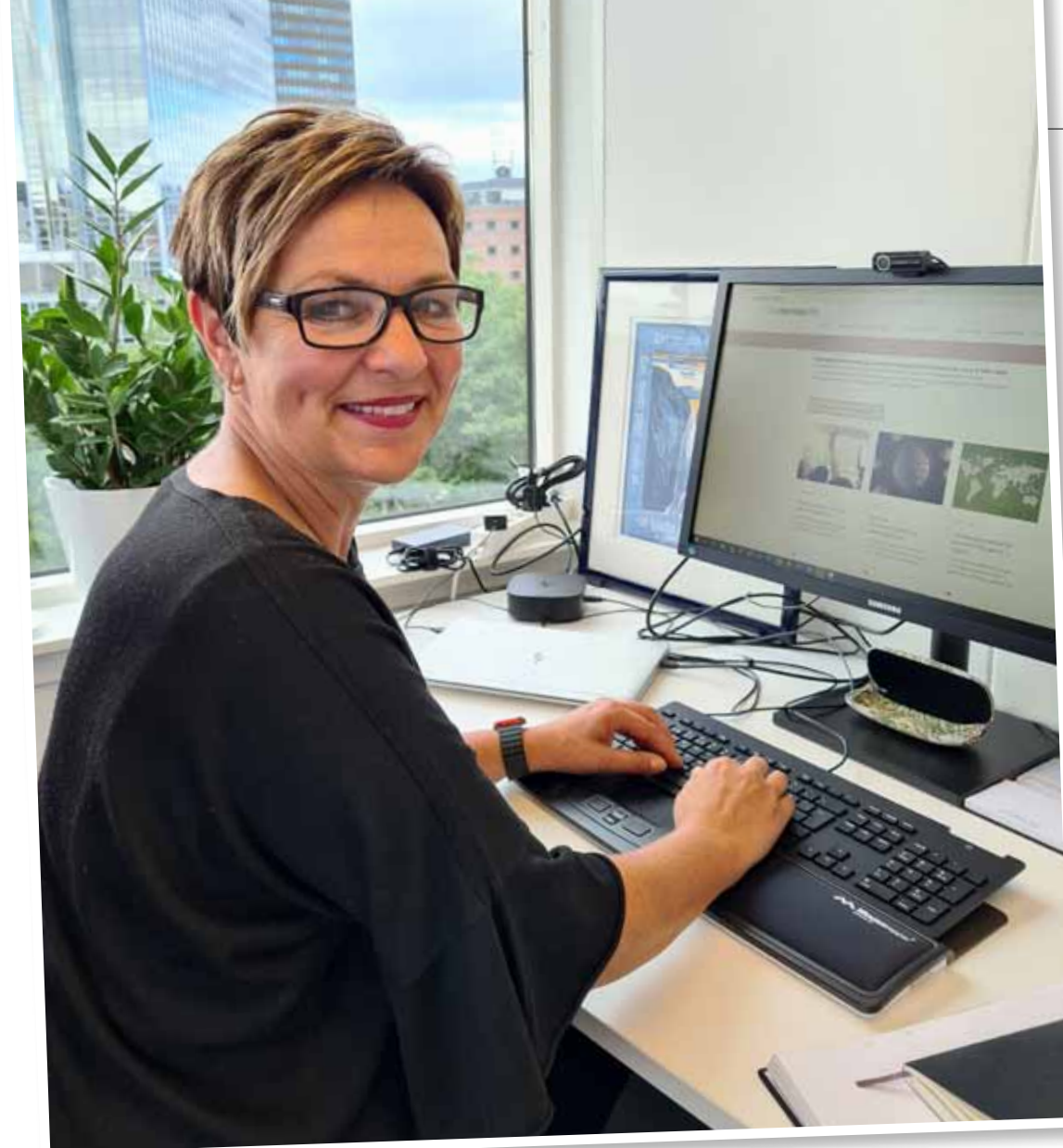

Foto: ?

Deilige høst!
Min sjel er viet til den,
og hvis jeg var en fugl
ville jeg fly over jorden
på jakt etter kommende høster.

George Eliot

Foto: Tom Arne Møller, råden

Portrettet **steg**

– Ønsker å **påvirke** til det beste for folkehøgskolene

Etter seks måneder i jobben som daglig leder i Folkehøgskolerådet begynner Anne Tingelstad Wøien å bli godt kjent med skoleslaget. Nå ser hun frem til en travel høst.

>>

Av Marit Asheim

Jeg synes oppstarten har vært helt strålende! Det har vært akkurat så bra som jeg håpet på, selv om jeg har møtt ganske få mennesker, smiler Anne Tingelstad Wøien.

Hjemmekontor og Teams. Selv om hun har vært i jobben i ganske nøyaktig seks måneder, har det så langt vært få dager på kontoret i Oslo. Hverdagen med hjemmekontor og møter på Teams har fungert godt.

– En av de aller første oppgavene mine var en gjennomgang av Folkehøgskolerådets vedtekter. Egentlig var det ganske fint å starte med å se på hvilket organ vi skal være, og hvordan vi skal fungere for folkehøgskolenes beste, forteller hun.

– Jeg har oppdaget hvor mange oppgaver og forventninger som både skoler og andre har til meg og rollen, og prøver svare ut på best mulig måte.

– Viktig rolle i samfunnet. Anne kommer fra stillingen som fagsjef for utdanning i hovedorganisasjonen Virke, og før det satt hun åtte år på Stortinget for Senterpartiet. Begge periodene i utdanningskomiteen. Hun er utdannet lærer, kommer fra Hadeland, og bor delvis i Oslo og delvis i Brandbu.

– Jeg har hatt folkehøgskolene litt i sidesynet siden jeg gikk ut fra Stortinget, og da denne stillingen ble ledig, måtte jeg bare søke. Jeg hadde lyst på en jobb i skjæringspunktet mellom utdanning og politikk, forteller hun.

– I Virke hadde jeg en litt lignende stilling, men der jobbet jeg med veldig forskjellige typer medlemmer. Jeg gleder meg til å kunne ha fullt fokus på «bare» folkehøg-

«For meg handler det om å ruste ungdommer til å klare seg i samfunnet.»

skole fremover. I tillegg er det veldig tilfredsstillende at også alle rundt meg jobber for det samme. Vi vil alle påvirke til det beste for folkehøgskolene.

I utdanningskomiteen jobbet hun mye med praktiske og estetiske fag, samt yrkesfag. Mange av de samme verdiene finner hun igjen i folkehøgskolen.

– Det handler om kompetanse og ferdigheter vi trenger i samfunnet fremover. Folkehøgskolene er minst like viktige som før! Allmenndanning og demokratisk deltagelse blir stadig viktigere i en verden hvor ekkokammer og fake news øker. Her har folkehøgskolene en vesentlig rolle.

Travel høst. Den første høsten i stillingen blir travel. Hun er i gang med å se på hva som

skal inngå i sin egen stillingsbeskrivelse og komme med forslag til reviderte vedtekter. Det skal utarbeides ny handlingsplan for Folkehøgskolerådet og NOU-arbeidet skal følges nøye. Stortingsvalget i september vil også få stor betydning for de kommende årene.

– Valget blir spennende! Sannsynligvis får vi ny kunnskapsminister, og det vil bli en ny utdanningskomité. Både regjeringsplattform og nytt statsbudsjett kan få konsekvenser for folkehøgskolene fremover. Vi jobber nå med våre innspill til statsbudsjettet, og så blir det spennende å se hvem som får ansvar for folkehøgskolene fremover, sier hun.

NOU. I tillegg har regjeringen satt ned et utvalg som skal jobbe frem en ny NOU om folkehøgskolene. Denne skal være klar i oktober 2022.

Foto: Shutterstock

«En av mine viktigste oppgaver fremover blir å holde alle politiske partier godt orientert om folkehøgskolesaker.»

Anne er spent på hva arbeidet vil føre med seg, men er tydelig på at politiske beslutninger om folkehøgskole ikke må blitt satt på vent i mellomtiden. Folkehøgskolerådet vil derfor jobbe for midler til både forskning på folkehøgskole, stipend til folkehøgskolelærere for å ta PPU og en mentorordning gjennom statsbudsjettet – for å nevne noen saker.

– En av mine viktigste oppgaver fremover blir å holde *alle* politiske partier godt orientert om folkehøgskolesaker. Vi trenger alle de gode vennene vi kan få på Stortinget. Alt som er ukjent kan gjerne virke skremmende. Derfor mener jeg det er viktig å inkludere alle, og holde dem oppdatert på hva vi jobber med.

– Over tid håper jeg å få til møter med alle representantene, gjerne partivis. Fra min egen jobb som politiker vet jeg hvor fint det var å ha flere i partiet med kunnskap om et tema man jobbet med, helt uavhengig av hvilken komité man sitter i. Drøftinger foregår uansett i fellesskap i stortingsgruppa.

– Inviter politikere til skolene. Like viktig som rådets arbeid med politikere nasjonalt er gode støttespillere lokal. Anne oppfordrer

«Jeg har hatt folkehøgskolene litt i sidesynet siden jeg gikk ut fra Stortinget.»

derfor alle folkehøgskoler til å invitere inn lokalpolitikere på tunet. Gjerne for å holde egne møter der, eller for å delta på arrangementer. Begge deler kan kombineres med samtaler med elever og informasjon om skolen.

– Nærkontakt med lokalpolitikere er viktig. De har igjen sine kontakter internt i partiet, og alle nye statsråder kommer fra et sted. Plutselig er det en fra deres hjemsted, sier hun.

Som stortingspolitiker ble hun selv sjelden invitert inn på en folkehøgskole. Det håper hun ikke blir tilfellet med kommende representanter.

– Jeg utfordrer dere til å invitere inn alle stortingspolitikere fra fylket på besøk, uavhengig av både parti og komité de sitter i. Slike plasseringer bytter ofte i løpet av en periode, og jeg mener alle har godt av å lære mer om folkehøgskole. I mine møter med politikere leser jeg meg gjerne opp på folkehøgskoler fra områder representantene kommer fra for å kunne oppdatere dem, men her

er det minst like viktig at dere bidrar.

Så langt i jobben har Anne besøk et par folkehøgskoler selv, noen flere mens hun var i Virke. Målet er å komme ut til flere i løpet av året.

– På sikt håper jeg å besøke alle folkehøgskolene. Jeg opplever det både riktig og viktig å møte folk og få et bilde av de ulike skolene. Det gleder jeg meg til!

Sosialpedagogikk. – Tema for dette nummeret av steg er det sosialpedagogiske arbeidet. Har du noen tanker om det?

– Jeg tenker det er mye av kjernen i hva folkehøgskole handler om. Her tror jeg det gjøres en veldig viktig jobb! Vi snakker ofte om danning, og det er noe av det samme de ønsker å få til med faget livsmestring i skolen nå.

– For meg handler det om å ruste ungdommer til å klare seg i samfunnet. Da snakker jeg om mer enn å vaske klær på egenhånd. Det handler om å engasjere seg og være et godt medmenneske for andre. •

NOU om folkehøgskolen

Av Gunnar Birkeland, styreleder i NKF og medlem av utvalget

Regjeringen oppnevnte like før sommeren et utvalg som har fått i oppdrag å utarbeide en NOU (Norges Offentlige Utredninger) om folkehøgskolen, med leveringsfrist 1. oktober 2022. Over statsbudsjettet får nå skoleslaget rundt 1 milliard kroner hvert år. I tillegg støttes elevene våre med rundt 600 millioner kroner årlig gjennom Lånekassens ordninger for lån og stipend. På den bakgrunn er det ikke urimelig at man fra tid til annen kikker oss i kortene og ønsker kjennskap til «den samfunnsøkonomiske nytten» av denne vakre rosen av en skole, sannsynligvis verdens frieste skole med betydelig støtte (kanskje rundt 45 % til drift) fra staten.

Mandatet som utvalget skal arbeide ut fra, gjør et nummer av at folkehøgskolesektoren de siste årene jevnlig har «uttrykt et ønske om å bidra til å løse ulike samfunnsutfordringer». – Dette er delvis riktig. Den akutte flyktningssituasjonen som Norge opplevde en flik av i 2015, utløste helt klart aktive handlinger og endringer ved flere skoler, med tilhørende meldinger til stat og kommune, der siktemålet nettopp var «å bidra» i en spesi- fikk situasjon. Dette ble da også lagt merke til hos myndighetene og var et godt eksempel på hvordan vår frihet og våre løse plugger også setter oss i stand til tydelig ansvars- tagen i det samfunnet vi er del av.

Jeg sier likevel «delvis riktig» om det å ønske å bidra. Mer presist er å si at vi i våre møter med Kunnskapsdepartementet har spilt inn våre observasjoner, det vi mener å kunne se hvert bidige år, rundt hva samfunnet «mottar» fra de over 80 folkehøgskolene i landet. Og i de samtalene har vi vært spesifikke, kan- skje særlig opp mot noen av «utfordringene» som samfunnet nå erfarer. Vi tror at vi bidrar positivt på disse feltene:

- Økt motivasjon for gjennomføring av videregående opplæring og høyere utdanning
- Økt integrering og mindre utenforskap
- Styrket psykisk helse og dermed bedret folkehelse
- Økt relasjonskompetanse, til beste for familier, samfunn og arbeidsliv

I tillegg kommer naturligvis en masse som følger av et skoleår for over 10 % av årskullet som så å si innånder dannelse og folkelig opplysning nær sagt døgnet rundt. Vi tror for eksempel at de drøyt 7.500 elevene som avslutter et folkehøgskoleår hver mai, reiser ut med en klarere oppfatning av hvem de er og hva de har å bidra med i en demokratisk sammenheng lokalt, nasjonalt og globalt. Jovisst er folkehøgskolen samfunnsøkonomisk nyttig.

Så har kanskje «folkehøgskolesektoren»

«En skole som nyter en slik frihet, skal naturligvis være vidåpen om egen praksis, om menneskesyn, læringssyn og økonomi og personal – og skal til enhver tid la seg kikke i kortene.»

Mandatet

- **Folkehøgskolenes samfunnsoppdrag.** Hvordan kan skolene bidra til å løse konkrete samfunnsutfordringer?
- **Faglig kvalitet i folkehøgskolene.** Hva kjennetegner god faglig kvalitet i dette skoleslaget, og hvordan kan faglig kvalitet videreutvikles og sikres?
- **Kunnskap om folkehøgskolene og utdanningene.** Hvem er elevene som går der?
- **Rammevilkårene for folkehøgskolene, økonomiske og juridiske.** Herunder systemet for godkjenning av nye skoler.

erfart at politikernes kunnskap om skoleslaget ikke alltid har vært tilstrekkelig realitetsorientert, og så har man gitt uttrykk for et ønske om en slags oppdatering på kunnskap om hva folkehøgskolen faktisk er og gjør.

Med ovenstående sagt er det ikke uten frykt og beven vi nå gyver løs på arbeidet. Én ting er å ønske å øke beslutningstakernes kunnskap om skoleslaget slik det er, en annen ting er å manøvrere i hele folkehøgskoleinstituttet nå som alt som hører til der, kommer under lupen: Hvilken risiko løper vi når alt kommer i spill? Hva med loven og formålet, forskriftene og ordningene og rammebetingelsene? Man kan miste nattesøvnen av mindre.

Mandatet som er forelagt utvalget, handler i korte trekk om de fire følgende felt:

- **Folkehøgskolenes samfunnsoppdrag.** Hvordan kan skolene bidra til å løse konkrete samfunnsutfordringer?
- **Faglig kvalitet i folkehøgskolene.** Hva kjennetegner god faglig kvalitet i dette skoleslaget, og hvordan kan faglig kvalitet videreutvikles og sikres?
- **Kunnskap om folkehøgskolene og utdanningene.** Hvem er elevene som går der?
- **Rammevilkårene for folkehøgskolene, økonomiske og juridiske.** Herunder systemet for godkjenning av nye skoler.

Blant føringene som er gitt for arbeidet, finner vi blant annet at folkehøgskolene fortsatt skal være et supplement til det formelle utdanningssystemet, at folkehøgskolene i hovedsak skal rette seg mot unge voksne, at langkurs med obligatorisk internat skal

utgjøre skolenes kjernevirksomhet, og at folkehøgskolene som hovedregel fortsatt skal være eksamensfrie.

Jeg tror at hovedutfordringen til utvalget, og i særlig grad til oss som representerer folkehøgskolen i Norge, blir å tydeliggjøre den umistelige effekten, eller gevinsten om man vil, folkehøgskolen har for enkeltmennesker, mellommenneskelige relasjoner, lokalsamfunn og den videre demokratiske samfunnsbyggingen i landet.

Jeg håper – og vil arbeide for – at folkehøgskolen ikke først og fremst skal få et instrumentelt oppdrag. Jeg tror, for å sitere en dansk folkehøgskolekollega, at jo mer man spenner folkehøgskolen for vognen, jo mindre får man igjen av det man «bestiller». Jeg tror at folkehøgskolen trenger å være fri for å utføre sitt oppdrag, – for menneske og samfunn.

Det store mangfoldet i folkehøgskolelandskapet er en skatt for skoleslaget. Det at hver skole har ansvar for å definere sitt verdigrunnlag innenfor rammen av allmenn- dannning og folkeopplysning, styrker legitimiteten til skoleslaget: Ulike formuleringer, etablert etter grundige, lokale og demokratiske prosesser ved hver skole, der man søker å identifisere hvorfor man er kvalifisert for dannelsesoppdraget, bidrar til å styrke mangfoldet som en egen verdi.

Så betyr ikke dette at en skole er fritatt for innsyn eller systemkritisk blikk. Og det betyr slett ikke at det ikke skal stilles krav til skolens program. Den store friheten innebærer bare større ansvar for å drive skolen etter det formålet man er gitt, og forutsetter stor åpenhet rundt læringsprogrammet. En skole

som nyter en slik frihet, skal naturligvis være vidåpen om egen praksis, om menneskesyn, læringssyn og økonomi og personal – og skal til enhver tid la seg kikke i kortene.

På denne bakgrunn skal vi ønske NOU- invitasjonen fra Regjeringen velkommen. Sammen har kristen og frilynt folkehøgskole tyngde til å prege utredningsarbeidet i det året som er avsatt til arbeidet. Det gode samarbeidsklimaet som etter hvert har etablert seg mellom de to greinene, med en nærmest sømløs veksling på folkehøgskolekontoret av arbeidsoppgaver overfor skolene, bærer bud om en felles tydelig stemme inn i ordskiftet om hvilken rolle folkehøgskolen skal ha i samfunnet.

Til å drøfte og utrede de problemstillingene som Regjeringen ønsker belyst, er følgende 11 oppnevnt:

- Student Rode Margrethe Hegstad (leder), Oslo
- Styreleder Gunnar Birkeland, Birkenes
- Assisterende rektor Astrid Elisabeth Moen, Inderøy
- Student Thea Stormo Solberg, Oslo
- Styreleder Per Armand Thorbjørnsen, Stavanger
- Professor Nina Volckmar, Trondheim
- Kompetanse- og næringsdirektør Erik Brekken, Åndalsnes
- Aktøransvarlig Irene Kinunda Afriyie, Bergen
- Viserektor Rasmus Dyrvig Henriksen, Århus
- Programleder Samuel Massie, Nittedal
- Rådgiver Mats André Kirkebirkeland, Oslo

Det er bare å glede seg. •

Grenland folkehøgskole har nettopp feiret 100-årsjubileum. Det ble skrevet en ny folkehøgskolesang til jubileet som de hadde lyst til å dele med dere alle.

Løft for livet

T: Trond og Hilde Trætteberg Serkland
M: Hilde Trætteberg Serkland

Vers

A D A A D E

Tusen - er har stått i tu - net, spen - te på fors - te da - gen.
Her gikk du med til top - pen, her fant du u - kjent hvi - le.
Tusen - er har stått i tu - net, så er det sis - te får - ve - l.

5 A D C#m F#m D A E

Ser på hver-and - re u - mer - ke - lig, stil - le, som - mer - fugl - dans i ma - gen.
Her fikk du opp - da - ge frem - me - de la - nd, her fikk du grå - te og smi - le.
Tå - rer som tril - ler i vår - mil - de kvel - den. Tryg - ge - re nå på seg sel - v.

9 A D A A D E

Lu - rer sånn på hvem er du? Lu - rer sånn på hvem er vi?
Ung - dom og vok - sen i lag. Fel - les - skap vi - tigs - te fag.
Tar med seg da - ger av gull, sek - ken er pak - ket helt full av

13 A D C#m F#m D Hm E A

Å - rets - som lig - ger helt å - pent og nytt. Lu - rer sånn på hvor - dan det - te skal bli.
Fam - len - de bøn - ner og spi - ren - de tro. Kom - me litt nær - me - re dag et - ter dag.
å - rets - som ik - ke kan reg - nes i tall, for men - nes - ker og lat - ter går al - dri i null.

Refr.

18 F#m D A/C# D Hm7 E

Klar for et sprang ut i li - vet, le - ken - de, læ - ren - de men - nes - ke - barn.

22 A D Hm E F#m Hm Dmaj7 E

Da - ge - ne sam - men, så tett på hver - and - re, et år i et liv som kan løf - te, for - and - re. For -

26 A E F#m D C#m F#m Hm E

un - der - lig sko - le i mø - te med ver - den, i mø - te med Gud, med deg selv her på fer - den. Å

30 A E F#m D C#m F#m E A

strek - ke seg lang - somt som den du er for - di du er deg, for - di du er her.

32 steg nr 3 • 2021

Bok steg

Ekko.
Et essay om algoritmer og begjær

Lena Lindgren

Gyldendal, 2021

Bør nesten være pensum i folkehøgskolen

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Før sommeren kjøpte jeg meg en bok av filosofen René Girard, *Syndebukken*. Jeg visste lite om ham fra før, men hadde fått med meg at han var en viktig filosof for mange. Etter det har hans navn møtt meg flere ganger både i radio, podcaster og nå sist, i boken *Ekko* av Lena Lindgren. Det viser seg at flere av gründerne som har skapt de stor teknologi-selskapene, Facebook, Google, Instagram, Twitter, Snapchat, Netflix for å nevne noen, kjente og lot seg inspirere av Girard. Det er fascinerende og skremmende å se i hvor stor grad Girards filosofi preger den moderne samtiden.

Morgenblad-journalisten Lena Lindgren har kanskje skrevet en av årets aller viktigste bøker om vår samtid. Den begynner med den greske myten om Ekko og Narcissus. Det er på en måte opplest og vedtatt at vi lever i en narsissistisk tid der vi dyrker oss selv og digger vårt eget speilbilde. Det stemmer nok til en viss grad. Men hvor ble det av Ekko? Hun som bare gjentar det andre sier? Lindgren viser, ved hjelp av Girard, at vår tid i enda større grad er preget av Ekko. Hva sier Ekko: «At mennesket faktisk ikke er et selvstendig vesen. At vi tvert om følger etter andre». De globale digitale plattformene har gitt Ekko en ny historisk scene.

Et viktig utgangspunkt for Girards filosofi er at vi etteraper andre. Han kaller dette for *mimesis*. Vi tror vi er selvstendige, men vi prøver bare å ligne andre. Vi begjærer det vi begjærer ikke fordi vi er selvstendige, men fordi vi ser at andre begjærer det først. Når vi vil ha det samme som andre, oppstår det rivalisering. Mitt idol som jeg fulgte etter, blir da min rival, selv om vi samtidig blir likere og likere hverandre. Rivaler tror de er hverandres motsetninger, men sett utenfra er de veldig like. De kan bli besatt av hverandre og kjempe med nebb og klør mot

hverandre. Det blir krise eller krig. Men slik kan det ikke fortsette. Da peker man ofte ut en syndebukk som man legger hele skylden på. I stedet for at alle kjemper mot alle, blir det nå alle mot én. Velkjente syndebukker opp gjennom historien har vært jødene, minoritetene, statsledere og andre som stikker seg ut på en eller annen måte.

Og hva har dette med den digitale virkeligheten å gjøre? Svært mye, vil det vise seg. Sosiale medier og logaritmer er konstruert for å servere oss plattformer for å etterape hverandre. Her får du idoler som trigger dine begjær. Og når du først er i gang, vil du bli servert mer og mer av det du begjærer. Algoritmene kjenner deg bedre enn du selv gjør og gir deg mer av det de vet du er svak for. Folk finner sammen og kan dyrke sine begjær. Gruppesuggesjon oppstår. Rivalisering oppstår. Og helt i tråd med Girards filosofi vil syndebukker bli plukket ut. Fiender skal tas. Sosiale medier er som skapt for å forfølge og ta de som utpekes.

Er dette bra for oss? Sannsynligvis ikke i det hele tatt. Og der Girards filosofi har en løsning ved å peke på Jesus gjennom hans offer og radikale tilgivelse, er den digitale virkeligheten nådeløs og brutal. Det gjelder å få hindret folk i å kaste den første steinen, ifølge Jesus. Blir den første steinen kastet, følger alle de andre steinene automatisk etter fordi vi etteraper førstemann. Vi får mer av oss selv enn vi har godt av, men forstår det kanskje ikke selv. Noen tjener gode penger på det, det er i hvert fall sikkert.

Lena Lindgren har skrevet en svært god og viktig bok om virkeligheten vi lever i. Den er for god til ikke å bli brukt. Jeg kommer selv til å ta den med i samtale og undervisning. Gleder meg til å drøfte Ekko, Narcissus og Girard og digital teknologi med våre elever – kanskje også mine kolleger. •

nr 3 • 2021 steg 33

Manus til morgensamling

I hvert nummer av steg vil en skole presentere en morgensamling. I dette nummer er det Grenland folkehøgskole og lærer **Johannes Larsen** som har gitt oss sitt manus til en morgensamling for personalet.

Vi må lytte og tåle

Nå har et nytt år startet og elevene er kommet. Det er merkelig hvordan nesten hvert eneste år inneholder det samme: Noen elever er nervøse, sier svært lite og åpner seg ikke før litt lengre ut på høsten, med unntak av noen få som er i hundre fra dag én.

Det er fascinerende å stoppe opp og snakke med hver enkelt elev som har kommet til vårt skoleslag. Ikke fordi de kommer fra ulike plasser eller fordi de har på seg et interessant klesplagg, men fordi jeg tror hver elev har noe interessant å komme med som jeg ikke vet ennå. Å ta seg tid til å stå og snakke med en eller flere elever og lytte til hva de har å si, uansett hvor langt inn i skoleåret vi har kommet, har den samme overraskelsen hver gang: Eleven viser frem noe nytt ved seg. Sin egen personlighet, sin humor, entusiasme, lidenskap og bagasje. Jeg har funnet ut at å gå inn med en holdning om at «denne personen vet noe som jeg ikke vet», har gitt meg mange gode samtaler.

Når jeg her snakker om å lytte etter, så snakker jeg ikke om å høre med et mål om kunne komme med en god respons. Heller ikke slik lytting der du hører etter om den

like ukomfortable sidemannen din også synger med under den smått påtvungne allsangen rektor satte i stand i planleggingsuken før starten av skoleåret. Nei – jeg sikter til det å faktisk høre og tåle det som blir sagt, og så spørre basert på hva du blir fortalt. Lytte for å forstå hva den andre sier, tåle det den andre mener og spørre for å forstå dypere hvorfor personen mener det han eller hun gjør.

Jeg tror de fleste av oss kan kjenne igjen følelsen av å ha deltatt i en god samtale. Den gode, varme følelsen der du fikk sagt det du ville og den du snakket med var til stede. Personen respekterte deg, tok seg tid og hørte hva du hadde å si – slike samtaler der ingen hadde en intensjon om å vinne samtalen. For skal man vinne samtalen hver gang, redegjør Jordan Peterson godt i boka 12 regler for livet, «Du vinner kanskje, men du vokser ikke, og det å vokse er kanskje den viktigste måten å vinne på. Burde en seier her og nå alltid være viktigere enn utvikling over tid?». Peterson snakker i utgangspunktet ikke her om kunsten rundt en god samtale, men jeg tror dette fremdeles er relevant inn i en god samtaleteknikk. Snakker vi med en kollega eller medelever for å vinne samtalen, fremmer vi ikke personlig vekst, og da har vi

begynt å bevege oss over i et ullent landskap som ikke er i tråd med Grundtvigs tanke om folkehøgskolens formål.

Å lytte fører til kunnskap og visdom. Dette poenget underbygger jeg når man ser på Jesu liv. I Markus 6,2b blir det sagt om Jesus: «... Hvor har han dette fra? Hva er det for en visdom han har fått? ...» Jeg tror denne visdommen Jesus hadde, kom av at han brukte tid til å be, være stille og lytte til det Gud talte til ham, også om menneskene han møtte.

«Du får ingen sjanse nummer to til å gjøre et førsteinntrykk» hørte jeg noen si en gang. Nå som elevene har kommet til folkehøgskolene rundt om i landet er det nok for sent for oss å endre førsteinntrykket vi gav. Men vi har fremdeles muligheten til at resten av året skal være preget av vår gode evne til å lytte og konversere med hverandre slik at det påvirker varmen mellom oss i skolemiljøet. Som forbilder for elevene, setter både personale, lærere og stipendiater en standard for hvordan samtaleene våre skal være fremover. Både hvordan vi snakker med hverandre, men ikke minst med elevene. Jeg tror at om man ikke klarer å lytte og forsøke

«Så vær ikke redd for å lytte for mye, for vi kan slappe av i hva Calvin Coolidge sa: 'No man ever listened himself out of a job'.»

å forstå, klarer man heller ikke å snakke sammen – som igjen kan føre til større relasjonelle gap mellom medmennesker.

Så vær ikke redd for å lytte for mye, for vi kan slappe av i hva Calvin Coolidge sa: «No man ever listened himself out of a job». Dette skoleåret vil jeg heie på en innsats for at folkehøgskoleåret vårt blir preget av tid til gode samtaler der vi alle lytter, tåler og spør.

Til slutt vil jeg anbefale å følge Celeste Headlee's søster sitt gode råd for en god samtale: «En god samtale er som et miniskjørt: Kort nok til å holde interessen, men langt nok til å dekke temaet». •

Foto: Ranco Antonio Giovanella, Unsplash.com

Tingenes historie

Av **Victoria Bø**,
forfatter, kommunikasjons-
og markedsleder, Normisjon.

En kinesisk eske er full av solbriller. En velbrukt leppestift i gull etui hvor rødfargen på sminken fortsatt er synlig. En liten duft av forgangen make-up møter meg når jeg skrur korken av etuiet. En samling med hatter. Glass i ulike fasonger og størrelser. Bøker fra flere årtier.

Ryddet ut. Dette er sånt som jeg har befattet meg med i sommer. Det å rydde ut etter et annet menneske som har gått ut av tiden er forunderlig. Jeg finner fine ting. Og merkelige ting. Mengder med plastbeholdere til matvarer for eksempel. Forgangne kniplingservietter og store linduker. Skuffer med smått og stort av sånt man samler på. Dyner fra fire årtier. Puter som har byttet trekk mange ganger.

Et liv har etterlatt så mange spor der hvor vedkommende har bodd. Og i tingene som vedkommende etterlater seg. En jakke er slitt på albuene. En liten sort hatt har helt sikkert vært brukt med stor stolthet en gang. Kjøkkenutstyr har vært i drift i dager og uker og år.

Tingenes historie. Vi omgir oss alle med ting. Noen av oss har mye. Andre mindre. I tillegg til de fysiske tingene som omgir oss,

har vi med oss erindringen om ting vi har eid tidligere. En elsket leke. Et kjæledyr som døde. En utslitt genser. Noe vi har arvet fra noen. Eller blitt frastjålet.

Alle disse tingene har sin historie som er sammenvevd med den som har eid dem. Etter hans eller hennes dager er tingene forandret fra noe dagligdags nyttig eller personlig til søppel, gjenbruksgjenstander, arvegods og lagerobjekter.

Når jeg holder skrivekurs, ber jeg ofte deltagerne om å skrive ned nettopp tingenes historie. Det kommer det ofte spennende tekster ut av. Vi er ofte nært knyttet til ting eller til erindringen om den. Forbausende

når den som har eid dem er borte. De gavene er etter mitt syn nært forbundet med Gud. For eksempel: Kjærlighet. Skaperkraft. Tilgivelse. Nåde. Glede. Nye begynnelse. Håp. Kraft.

All god gave. I Jakobs brev 1, 17 i Bibelen står det: «All god gave og all fullkommen gave kommer ovenfra, fra ham som er himmelssenes Far. Hos ham er det ingen forandring eller skiftende skygge.»

All god gave. Det er gaver av et annet slag enn det jeg har ryddet ut i sommer.

Vi opplever som mennesker stadig forandring og livet er ofte både lys og skiftende skygge.

«Ting og erindringen om dem forsvinner. Likevel er tingenes historier med å forme oss og hva vi er opptatt av.»

ofte noe vi husker fra tidlig barndom. Eller et fotografi. Noen ting har vi glemt betydningen eller bruken av. For eksempel en sveive-telefon. Eller båndsalat i en kassettspiller.

Håp. Ting og erindringen om dem forsvinner. Likevel er tingenes historier med å forme oss og hva vi er opptatt av. Vi lengter etter nye ting. Det vi ikke fikk kan være en vel så sterk erindring, eller savn, som tanken på alt vi har eid. Men hva om de tingene vi omgir oss med, bare er gaver vi er gitt den tiden vi trenger dem?

Hvilke historier ville vi omgi oss med da?

De fleste av oss er i større eller mindre grad opptatt av ting. Ny bil. Mobilen. Julegaver. Heve-senke pult på jobben. Nye leker til et elsket barn. Klær til oss selv eller andre.

Men livet har så mange andre gaver, de gavene som ikke synes. Alt som ikke lar seg pakke ned eller stue vekk eller som blir glemt

Men vi er også skapt i Guds bilde. Og hos ham er det ingen forandring eller skiftende skygger.

De tingene vi omgir oss med er forgjengelige.

Men Guds gaver er av et annet slag, de er rifter som gir oss glimt inn gjennom udødelighetens evige slør og de varer tvers igjennom livet og helt inn i døden.

Gi videre. Alle disse gode gavene som er gitt oss av Gud. De kan vi rekke å gi videre mens vi lever. Disse gode gavene er ikke fysiske ting, men de er med på å fri oss fra fokuset på ting. Og kanskje det kan gi større frihet for noen? Og kanskje når vi en gang er borte så er det historiene om oss og valgene vi har gjort som kan leve videre?

Så får det være at det vi har av materielle goder, er sånt som noen andre en sommer står og rydder og sorterer og kaster eller gir bort til gjenbruk. •

Supportersang og sosialpedagogikk – å samles i sangen

Da jeg sommeren 2007 skulle gjøre mitt feltarbeid blant syngende supportere i Klanen, sponset rett og slett Universitetet i Oslo meg med sesongkort på Ullevål. Jeg som nesten aldri hadde sett en fotballkamp i mitt liv, skulle nå være (eller hvert fall prøve å bli) supporter på min hals. Det var spennende og stort å skulle komme inn i en helt ny kultur.

Av Janne Margrethe Severinsen,
musikklærer på Sagavoll og prosjektleder i
NKF/IKF for å fremme Sang i folkehøgskolen.

Masteroppgaven min i musikkvitenskap skulle handle om fotballsupportersang, og jeg måtte på innsiden av Klanen. Det ble både morsomt, spennende og interessant. På min første tur fra Waldemar Thranesgate, opp til St. Hanshaugen, videre mot Ullevål, med Vålenga-skjerfet mitt i veska (turte ikke ta det på før jeg var på tribunen), kjente jeg at jeg var meget nervøs. Men heldigvis ble opplevelsen etter hvert både fin, lærerik, opplevelsesrik og spennende.

For det første ble jeg godt tatt imot. Vålenga-supporterne lærte meg kodene (ikke lurt å gå med gul genser, for eksempel),

og de forklarte, og lærte meg i praksis, hvordan man «var en Vålenga» (drikke øl på pub før kamp, grine etter tap, drikke mer øl på pub etter seier, planlegge liv og familieliv etter datoer for kamper). For det andre – de var tålmodige med meg; jeg fikk lov til å være meg selv, usikker og «ny i gamet». For det tredje – de inviterte meg med på fest, på sangbuss, på sangmøter og planlegging. Og så fikk jeg jo lov å være med å synge. Jeg fikk støtte et lag med vanvittig kraft og stolthet – på min måte (med skarpe-r og jentestemme). De mange syngende supporterne lærte meg sangene deres – de la til rette for at jeg skulle kunne deres sanger. Såpass varm i trøya ble jeg at jeg på kamp mot Odd Grenland tok meg selv i å stå hoppende å synge «Øl og vold, skamslåtte bønder» i over 20 minutter på tribunen der. Det hadde jeg virkelig aldri trodd om meg selv. Det tok av!

Ok, kanskje en litt pussig sammenlikning, men jeg mener det likevel; På folkehøgskole kan vi som ansatte være elevenes største supportere. Vi kan støtte! Vi tar dem imot, vi veileder, heier og skaper fellesskap. Elevene kan komme som de er, vi legger til rette. I tillegg til at vi gir undervisning i massevis av fag, lærer vi dem koder og triks, får dem

til å vaske eget tøy, do og dusj, lage underholdning, fyre bål, sette opp telt, synge i kor og sprengre grenser – mens vi står på sidelinjen og heier. Og kanskje viktigst av alt – vi lærer dem at de er en del av fellesskapet, og vi legger til rette for at vennskap kan dannes og vokse. Av og til må vi trøste og plastre, andre ganger feirer vi med flagg og applaus. Supportere som støtter i tykt og tynt – og vi reiser oss etter tap. Og vi kan synge sammen.

Akkurat som med supportere i fotballmiljøene, samles mange av oss i folkehøgskolene i sangen. Sang er gull verdt å bruke når man skal lage fellesskap! De to siste årene

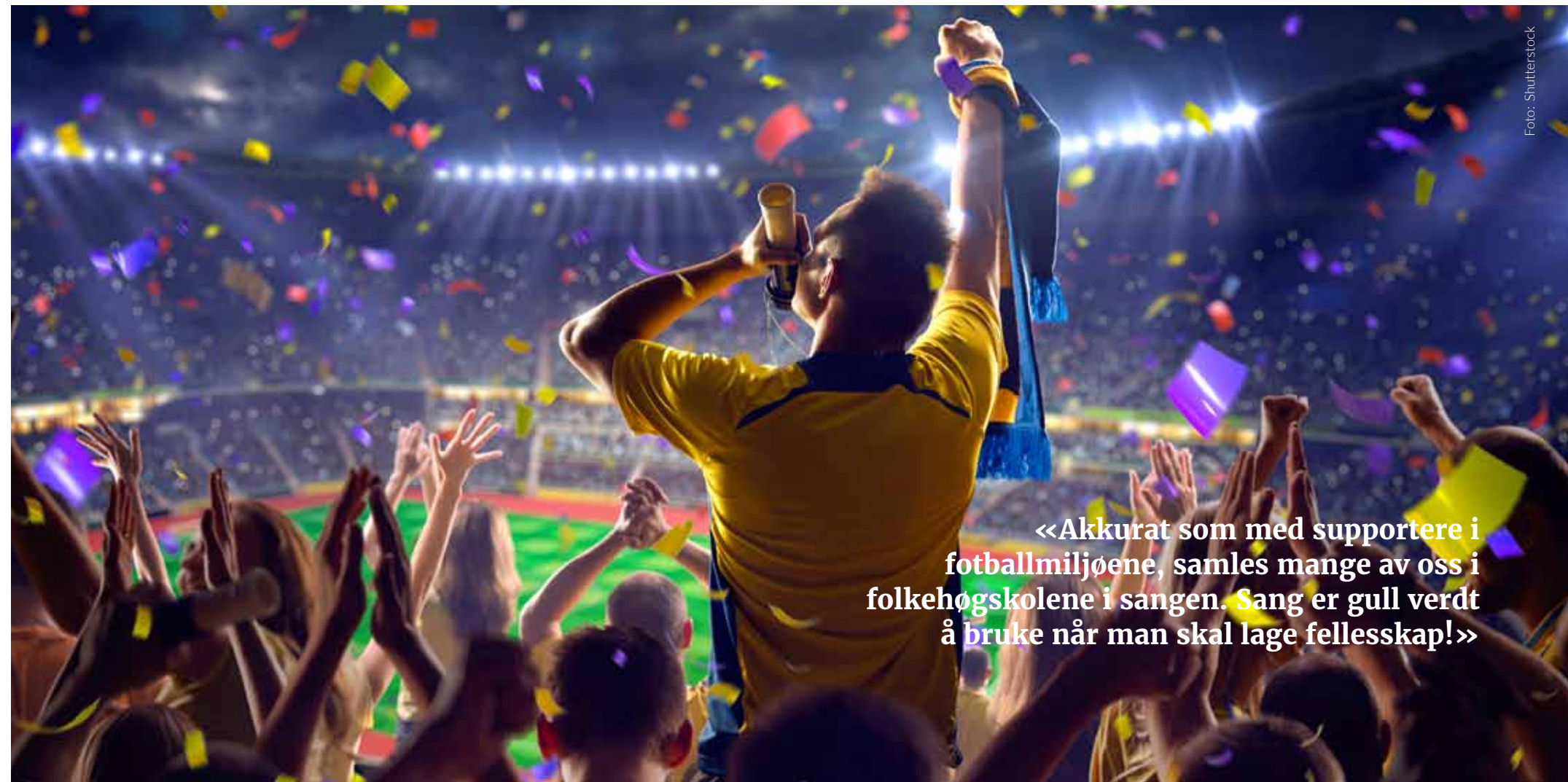
i jobben min på Sagavoll folkehøgskole, har jeg lagd en egen kullsang som vi har lært i starten av året. Den har blitt godt tatt imot. Første kveld med nye elever i allrommet vårt har vi lært denne sangen, vi har sunget den på morgensamling dagen etter, og ellers jevnt og trutt gjennom hele året. Det har vært frydefyllt å synge sangen igjen etter en ferie – elevene elsker å synge «sin» sang. Den ene enkle sangen kan gjøre stor forskjell for et fellesskap, og akkurat denne sangen vil følge dem på alle kulltreff senere i livet. Sangen er «vår». Sangen forteller om hvem vi er, og den samler oss.

«Vi» kommer så tydelig frem når vi

synger sammen, og eleven kan kjenne seg inkludert i fellesskapet. For meg var supportersangene i Klanen mer enn heing på et fotballag – det var inkludering, identitet og læringsarena. Sangen samlet oss, og den inkluderte meg. Det å synge (og rope) sammen skapte fellesskap, selv om jeg i utgangspunktet var helt utenforstående.

Med (forholdsvis) nye kull på skolene rundt omkring vil jeg oppfordre til å bruke sangen! Syng sammen – syng livet! I det sosialpedagogiske arbeidet vårt kan fellessang være en nøkkel for å skape trygghet og fellesskap. Prøv!

Jeg heier jeg, gjerne i 20 minutter! •

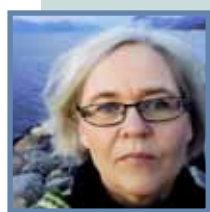

«Akkurat som med supportere i fotballmiljøene, samles mange av oss i folkehøgskolene i sangen. Sang er gull verdt å bruke når man skal lage fellesskap!»

Når vi ikke underviser, driver vi sosialpedagogisk arbeid.

Eller??

«Dersom pedagogen ikke er pedagog i renholdstimen, men bare «setter i gang» og sjekker etterpå, eller bare henger der og småprater, kan det strengt tatt ikke kalles sosialpedagogisk arbeid. Dette fordi det ikke er målrettet, med kritisk bruk av sosialpedagogiske metoder.»

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Foto: Shutterstock

Dette er min erfaring: Når vi snakker om det sosialpedagogiske arbeidet i folkehøgskolen, er definisjonene ofte upresise og sprikende. Hvordan skiller vi mellom sosialpedagogikken og den andre pedagogikken?

Folkehøgskolepedagogikken er jo ganske spesiell fra før, sammenlignet med tradisjonell skole. Det er ikke uvanlig å definere mye forskjellig som en del av sosialpedagogikken. Vi kan kaste estetikk, kosthold, turer, matsalrutiner, kristne møter, fokus på mental helse, sangkultur, relasjonen mellom tilsynslærer og elev, renhold på internatet, tilbud til syke elever og så videre opp i den store sekken. For det sosialpedagogiske er vel alt det som skjer utenom undervisningstid, er det ikke? Det handler jo om det *sosiale*!?

Den sosiale jobb. Selvfølgelig handler det om det sosiale. På folkehøgskolen handler nesten alt om det. Sosialt skjer det mye positivt i løpet av et folkehøgskoleår, uten at vi gjør en døy. Eleven vokser, erfarer og modnes.

Men sosialpedagogikk er det ikke uten bevisst bruk av sosialpedagogiske metoder. Det kan absolutt kalles arbeid. Vi er på jobb i det sosiale, blant elevene. Og vi får lønn. Men det er ikke sosialpedagogisk arbeid når vi jobber med andre oppgaver, eller bruker andre verktøy.

Jeg jobber ikke sosialpedagogisk når jeg bestiller dopapir, selv om det er en del av internatarbeidet, heller ikke alltid når jeg hilser på elevene hver morgen. Jeg jobber heller ikke alltid sosialpedagogisk i tilfeldige, hyggelige samtaler over lunsjen. Vi er sosiale, men ikke alltid pedagogisk målrettet.

Sosialpedagogisk arbeid fordrer at vi forstår sosiale sammenhenger og virkninger på et teoretisk plan og er i stand til å velge hensiktsmessige virkemidler på et praktisk plan. Så hvis vi kikker opp i den store sekken jeg snakket om, er spørsmålet: Hvordan kan dette defineres som en del av den helt spesielle pedagogikken det handler om her? La meg ta noen eksempler.

Estetikken. En gang i tiden kan den estetiske utformingen av for eksempel matsalen ha vært et målrettet sosialpedagogisk virkemiddel. Den kan ha vært svar på elevenes uro, dårlig oppmøte til måltidene, hærverk, klikkdannelser, klager osv. Pedagogene kan ha jobbet med problematikken og kommet fram til at noe av løsningen lå i å gi matsalen et løft. De ønsket å vise elevene ny respekt og omsorg. De kjente til hvordan lys, luft, komfort og farger kan forme det sosiale. De ville markere en ny start.

arbeid. Personlighet er natur, og hvis vi lener oss på den, kan vi ha vanskeligheter med å endre metoder etter elevenes forskjellighet og behov. Pedagogikk er kultur, og defineres av at vi har mange ulike verktøy vi kan velge mellom og bruke, uavhengig av hva som faller oss naturlig som personer. Pedagogisk innsikt kan få den ustrukturerte til å stramme seg opp. Og den utålmodige til å sette av rikelig kvalitetstid med den eleven som trenger nettopp det.

«Personlighet er natur. Pedagogikk er kultur.»

Seinere har estetikken i matsalen bare blitt en ramme. At det er pent og hyggelig der, kan ikke lenger kalles sosialpedagogisk arbeid. Nye elever krever nye virkemidler, og det er ikke sikkert at oppussing er rett metode, dersom oppmøtet til måltidene faller igjen.

Relasjonen mellom lærer og elev. Ungdommene forteller ofte at de aldri har hatt et så godt forhold til noen tidligere lærere som det de fikk som folkehøgskoleelev. Vi vet at det å møtes på mange ulike arenaer, uten karakterpress, med humor og personlige samtaler, med interessante aktiviteter og mange timer utenfor undervisningstida, skaper unike relasjoner. Ansatte i folkehøgskolen er også ofte store, varme idealister, med unikt engasjement for jobben og linja si. Hver lærer kan skape en helt spesiell kultur for seg og klassa.

Men: Personlighet er natur. Pedagogikk er kultur. Så tross fantastisk personlig egnethet, ferdigheter og omsorg, er det først med innsikt og målrettet bruk av sosialpedagogiske metoder at lærerens kulturdanning kan kalles sosialpedagogisk

Vi har rikelig anledning til å vise personligheten vår. Men i valg av metoder, er det fagkunnskapen som skal avgjøre. Dersom jeg personlig er tilbøyelig til å si: «Det er ikke så nøye, slapp av, det går seg til!» og trives med omtrentlige klokkeslett og lite pirk, kan det skje flere ting, dersom jeg følger impuls foran pedagogikk.

- Gruppa må bare venne seg til at sånn er jeg, med mer og mindre frustrasjon.
- Gruppa kan respondere veldig godt, fordi de er ungdom som har lidd under konkurranse, kritikk og prestasjonskrav, og dermed trenger nødvendig hjelp til å senke skuldrene.
- Gruppa kan utnytte det, fordi de mangler indre motivasjon, og er vant stram ytre styring.
- Gruppa kan bli utrygg og usikker, fordi de tviler på min evne til å definere standard og å lede.

Som sosialpedagog skal jeg planlegge og endre tilnærming avhengig av gruppe. I møte med oppvasklaget som kommer for seint og overlater arbeidet til andre, skal jeg ha en

>>

«Pedagogikk er kultur, og defineres av at vi har mange ulike verktøy vi kan velge mellom og bruke, uavhengig av hva som faller oss naturlig som personer.»

<< bevisst strategi for å være tydelig, overvåkende og fast. Når jeg går over til korridoren min, som overpresterer og stresser, skal jeg ha en plan for hvordan jeg kan veilede dem i å tenke «Godt nok!». Uten frykt for at gruppene tror at jeg har mistet humoren, kulheten, omsorgen eller kvalitetssansen de har sett i andre sammenhenger.

Renhold på internatet. I organiseringen av pliktene på internatet kombinerer jeg som internatleder fysiske/sanitære krav med sosialpedagogiske idéer. Så årsplanen, om man kan kalle den det, er en del av den sosialpedagogiske fagplanen, og har tilsvarende overbygning og begrunnelser overfor elever og ansatte. Men den garanterer ikke at det blir gjort sosialpedagogisk arbeid i renholdstimen.

Det er fullt mulig å gjennomføre timene med å «sette i gang elevene», sjekke, godkjenne/ikke godkjenne og eventuelt gi ny frist for godkjenning. Det trenger man verken pedagogikk, god personlig kontakt eller språklige ferdigheter for å gjøre. Det er *teknisk*. Det er også mulig å bruke renholdstimen til å være sosial sammen med elevene. Få en hyggelig prat, høre god musikk, henge på korridoren, følge med på stemningen og på vask og rydd. Det er *sosialt*, men ikke alltid rett å kalle det sosialpedagogisk arbeid.

De *tekniske* målene for renholdstimen handler om orden, system, bakterier, mikrober og rett bruk av utstyr.

De *sosialpedagogiske* målene for renholds-

timene handler om rettferdighet, trygghet, mestring, ansvar, samarbeid og trivsel.

Måltrettet pedagogisk arbeid.

Metodene skal reflektere målene:

- Hvordan gjør jeg dette til folkehøgskoletimer i rettferdighet, trygghet, mestring osv?
- Hva skal jeg gjøre for å differensiere dette etter elevenes behov?
- Hvem trenger ekstra støtte?
- Hvordan kan jeg bruke gruppa som en positiv kraft?
- Hvordan kan jeg forsterke de gode tendensene og dempe de negative?
- Hvordan synliggjør jeg vekst og mestring?
- Hvordan bevisstgjør jeg elevene på hvordan samspeillet og samarbeidet påvirker trivsel og rettferdighet?
- Hvordan legger jeg opp møtet i forkant av timen? Hvordan sørger jeg for at alle får saklig tilbakemelding og at alle stemmer blir hørt?

Dersom pedagogen ikke er pedagog i renholdstimen, men bare «setter i gang» og sjekker etterpå, eller bare henger der og småprater, kan det strengt tatt ikke kalles sosialpedagogisk arbeid. Dette fordi det ikke er måltrettet, med kritisk bruk av sosialpedagogiske metoder.

Du tenker kanskje at jeg flisespikker for sosialpedagogikken. Det reflekterer frustrasjonen min over hvor vanskelig det er å kom-

munisere om måltrettet pedagogisk arbeid i folkehøgskolen. Vi kommer fra ulike faglige bakgrunn og snakker ikke alltid samme språk. Det resulterer i det jeg åpnet med: At alt utenom undervisningstid i verste fall defineres som skolens sosialpedagogiske arbeid. Uten å være enige om hva vi har i verktøykassa.

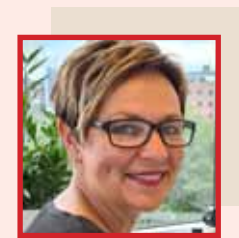
Kurs i sosialpedagogikk? Jeg har undret meg over at det er langt mellom kurs i sosialpedagogisk metode for folkehøgskoleansatte. Skoleslaget har et stort fokus på det sosialpedagogiske arbeidet, og pålegges selvevaluering på feltet. Men jeg ser sjelden at det søkes spesifikt etter sosialpedagoger eller folk med miljøarbeiderutdanning.

Undervisningen i folkehøgskolen er på mange måter utradisjonell, og stiller spesielle krav til lærere. En sosialpedagog med bakgrunn fra institusjonsarbeid eller forskning må også tilpasse metodene til folkehøgskolen. Det er en helt spesiell arbeidsplass. Fra utsiden kan noen mene at det ikke er «ordentlig» skole, siden den er karakterfri og mye basert på lyst og interesse. Noen kan også mene at vi ikke driver «ordentlig» miljøarbeid, siden vi for eksempel ikke har behandlingsmål eller bruker tradisjonelle metoder.

Jo sterkere den faglige argumentasjonen er, dess enklere er det å forklare folkehøgskolens berettigelse og det unike pedagogiske potensialet som ligger her. Jeg er opptatt av å styrke det. Blant annet gjennom å vise hvor vi henter metodene fra, og hvor planmessig vi jobber med det sosiale. •

Folkehøgskolerådet

Hva er egentlig Folkehøgskolerådet?

Av Anne Tinglestad Wøien,

daglig leder i Folkehøgskolerådet

Et halvt år har gått siden jeg fikk gleden av å ta over rollen som daglig leder for Folkehøgskolerådet (FHSR) etter Christian Tynning-Bjørnø. Først i skrivende stund har dagen kommet for å møte mine kollegaer på folkehøgskolekontoret i «virkeligheten»! Fram til nå har vi stort sett møtt hverandre på skjerm. Noen fjes er gjenkjennbare, men en erfaring fra denne pandemien er at mennesker har behov for å møtes fysisk: Fysiske møter gir en annen dynamikk. Vi får bruke kroppsspråket, våre fakter og småprat. Til sammen gir det bedre kunnskap og kjennskap om hvem vi egentlig er.

Men selv om de første månedene i stillingen stort sett har vært tilbragt på hjemmekontor med kollegaer på skjerm, har det ikke manglet på spennende oppgaver og utfordringer. Så langt har jeg gledet meg til hver dag.

Å bli kjent med hva Folkehøgskolerådet egentlig er og hva rådet skal gjøre i forhold til organisasjonene, har vært hovedanliggende siden mars. Folkehøgskolerådet gjorde for tre år siden et første vedtak om at vedtektene skulle gjennomgås. Samtidig skulle det klargjøres hvilket ansvar og hvilke oppgaver rådet og daglig leder skulle ha. Å få anledning til å fordype seg i hva dette rådet egentlig er, hva slags funk-

sjon det skal ha og hvilke oppgaver det skal ta seg av, har vært veldig interessant. Behovet for samarbeid på tvers av den kristne og frilynte greina har ikke blitt mindre etter hvert som årene har gått og samfunnet rundt oss har endret seg. Selv om rådet har virket i mange år ble egne vedtekter for rådet først vedtatt i 2012. Det er disse rådet i dag ønsker å rydde i for å gjøre det tydelig hva organisasjonene ønsker at rådet skal være. Hva rådet skal ha ansvar for og hvilke oppgaver som forventes at rådet arbeide med, er det nå vi forsøker å beskrive gjennom reviderte vedtekter og beskrivelse av ansvar og arbeidsoppgaver.

Det er viktig å understreke at rådet fortsatt skal være et samarbeidsorgan der de fire organisasjonene samles og løser oppgaver på vegne av fellesskapet. Folkehøgskolerådet skal ikke være noe «overorgan» eller «direktorat», men et hensiktsmessig samarbeidsforum som hele folkehøgskolelandskapet skal kunne dra nytte av. Så langt i arbeidet har vi laget et utkast der vi har foreslått å definere følgende overordnede ansvar og arbeidsoppgaver:

- Arbeid overfor myndigheter og samfunn; Storting, regjering, departement, direktorat og samfunnet for øvrig.
- Arbeid og veiledning overfor skolene; Utføre oppgaver vi er gitt og utfører på vegne av Udir, f.eks fordeling av tilskudd, i tillegg til klargjøring av lover og regler og annet som er viktig for skolene, følge opp bærekraftvedtaket og svare på ulike henvendelser.
- Elevrettet arbeid; Arbeide politisk for studie-støtte, tilleggspoeng osv, men også svare på og veilede videre når det kommer henvendelser fra elever og foresatte.
- Nordisk samarbeid og internasjonalt engasjement; Delta som medlem i Nordisk Folkehøgskoleråd og arbeide med nordiske

og internasjonale spørsmål på vegne av alle folkehøgskolene

Arbeidsoppgavene er mange og varierte og målet er at skolene, elevene og de ansatte til sammen skal nyte godt av den jobben rådet gjør. Folkehøgskolerådet arbeider på bakgrunn av de saker og innspill som kommer fra organisasjonene NKF/IKF, FHF/IF, Kunnskapsdepartementet (KD) og Utdanningsdirektoratet (Udir), elever og foresatte og våre nordiske samarbeidspartnere.

I tillegg til dette arbeidet går vi en spennende høst i møte. Stortingsvalget vil by på en ny regjering selv om det måtte bli de samme partiene vi har i dag. Det skal byttes statsrådposter og det skal skrives ny regjeringserklæring. Samtidig skal et helt nytt Storting tre sammen. Det er med andre ord mange å spre det glade folkehøgskolebudskap til og mange som kan ha behov for å øke sin kunnskap om folkehøgskole.

Uavhengig av utfallet av stortingsvalget vil Folkehøgskoleutvalget arbeide ufortrødent med sitt utredningsarbeid. Som kjent er vi i folkehøgskolene representert med Gunnar Birkeland og Astrid Elisabeth Moen. Folkehøgskolerådet vil bistå Gunnar og Astrid i arbeidet gjennom vinteren og være referansegruppe for dem sammen med organisasjonene. Blir det være behov for at noen ser nærmere på enkelte problemstillinger vil rådet utpeke arbeidsgrupper som kan bistå underveis. Akkurat nå venter vi spent på å få kjennskap til hvordan utvalget vil legge opp arbeidet for allmennheten. Vi håper de ønsker å arbeide i en åpen prosess der de som har innspill kan komme med disse. Det

>>

Foto: Shutterstock

<< er antydnet en egen nettside for utvalget og vi håper den kommer. Uansett vil vi være åpne for å ta imot innspill. Hva utvalget skal se nærmere på ligger i mandatet. Dette finner dere på Folkehøgskolerådet sin hjemmeside.

Til slutt: Å drive folkeopplysning om folkehøgskolene; historien, filosofien, pedagogikken, lover og regler osv, osv, er viktig. For å kunne nå ut til så mange som mulig er vi i ferd med å oppdatere vår hjemmeside. Der skal både politikere, journalister, skolefolk og elever kunne finne svar på mye av det man lurer på. Der vil dere også finne en kalender som inkluderer både kristne og frilynte arrangementer. Gå inn på hjemmesiden og ta en kikk: <https://www.folkehøgskoleradet.no/> For å henge med i tiden har vi også laget vår egen side på Facebook: «Folkehøgskolerådet». Vi blir glade om dere går inn og «liker» siden. Send oss også gjerne tips og innspill. Lykke til med et spennende skoleår! •

Hvordan velge klær og tekstiler som er bærekraftige?

Av Brita Phuthi,
Internasjonal rådgiver Folkehøgskolerådet

Tall fra 2019 viste at utslipp fra tekstilindustrien står for hele 8 % av verdens klimagassutslipp, hvorav ca. 80 % av utslippene skjer i forbindelse med produksjonen¹. Noe av det mest miljøvennlige du derfor kan gjøre er å ikke kjøpe nytt, og heller finne måter å bruke det man allerede har. Samtidig finnes det sertifiseringsordninger for å gjøre produksjonen mer miljøvennlig og bedre arbeidsforhold i tekstilindustrien. I denne artikkelen presenteres flere tips til folkehøgskolene for bærekraftige valg.

Bytt eller lån. Folkehøgskoler har allerede mange gode tiltak som bidrar til mindre forbruk av klær, som byttekelder, reparasjonsverksted, valgfag i redesign etc. Noen elever har arrangert «Green Friday» som et alternativ til butikkenes årlige «Black Friday».²

¹ Aftenposten: <https://www.aftenposten.no/norge/i/9vrE8d/fn-rapport-klesindustrien-staar-for-stoerre-utslipp-enn-fly-og-skip>

² Folkehøgskolebloggen: <https://www.folkehogskole.no/blog/green-friday-med-bruktmarked>

Folkehøgskolebloggen har også gitt komende elever flere nyttige tips til hvordan få tak i brukt utstyr,³ hvor ett av tipsene er å vente med noe utstyr til man er på skolen slik at man kan få veiledning av lærer og unngå bomkjøp.

I tillegg til å kjøpe brukt utstyr og klær er det også mulig å låne, enten av romkameraten eller gjennom et selskap. Kanskje kan skolen lage et permanent bytterom eller en intern nettside for utlån av klær eller utstyr?

Bruk tekstiler du allerede har. Ved Møre folkehøgskule erfarte de at det er lurt å vurdere konsekvensene av det man planlegger for man gjennomfører (Globalvettregel 1).⁴ Elevene på friluftslivlinjen til lærer Tor-Erik Moen ønsket å sy egne handlenett og gikk i gang med å finne ut hvor de kunne få kjøpt miljøvennlig og etisk bomull. Før bestillingen ble gjennomført, fant de ut at det ville være enda mer miljøvennlig å bruke stoff som man allerede hadde fra før. Skolen hadde flere gamle telt liggende, som egnet seg ypperlig til å få nytt liv som handlenett. Dette ble et godt valg, og gøy for en friluftslivlinje å gjenbruke turtelt.

Skolegenser er populært på folkehøgskoler, og her finnes det også ulike løsninger som er mer bærekraftig. I en oversikt Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen (IU) laget om bærekraftige skolegensere i 2019 kan man bl.a. lese om Agder folkehøgskole som i flere år nå har brukt gensere elevene har fra før, eller kjøpt på bruktmarked og trykket skolens logo på disse.⁵ Skolen har til og med gått til innkjøp av en trykkemaskin slik at elevene selv kan gjøre dette. Flere skoler har latt seg inspirere av dette tiltaket.

Tips ved kjøp av nye klær. Dersom man likevel velger å kjøpe nytt, er det flere faktorer som er viktige å tenke på før man

³ Folkehøgskolebloggen: <https://www.folkehogskole.no/blog/de-beste-tipsene-for-a-handle-brukt-utstyr-til-folkehogskolen>

⁴ Se www.folkehogskoleradet.no/iu-globalvettreglene

⁵ Folkehøgskolerådet: <https://www.folkehogskoleradet.no/post/b%C3%A6rekraftige-skolegensere>

kjøper. Hvilken type tekstil det er har innvirkning både på utslipp knyttet til produksjonen, men også hvordan plagget for eksempel kan spre mikroplast under vask.⁶ Videre er det viktig å vite noe om produksjonsforholdene for menneskene som lager klærne. Her er for eksempel sertifiseringen til Fairtrade relevant, og over 20 folkehøgskoler er i dag godkjente som Fairtrade-skoler fordi de handler matvarer etc. som er Fairtrade-merket.⁷ Fairtrade stiller krav til alle leddene i en råvares verdikjede: bøndene og plantasjene som dyrker råvarene, aktører som viderefører råvarene, aktører som handler med Fairtrade-sertifiserte råvarer, og merkevarer som kjøper Fairtrade-sertifiserte råvarer og Fairtrade-merker sine produkter.⁸ Kontrollen og sertifiseringen blir utført av en uavhengig tredjepart. I guiden IU lagde for ett par år siden finnes flere eksempler på virksomheter som selger Fairtrade-sertifisert klær.⁹

Momsfritak på reparasjon? Det er mange måter å bidra til å redusere utslippsprosenten fra tekstilindustrien – først å fremst gjennom å forbruke mindre og gjenbruke, men også ved å handle fra selskaper som setter etikk og bærekraft høyest på agendaen. Et annet viktig insentiv er pris – det bør være billigere å reparere enn å kjøpe nytt. Derfor er det flere organisasjoner og bedrifter som jobber for at regjeringen må kutte merverdiavgift på reparasjon og utleie av klær og utstyr.¹⁰ Sverige gjennomførte kutt i mva. allerede i 2017. Kanskje folkehøgskolene kan henge seg på og støtte momskutt saken i Norge? •

⁶ Naturvernforbundet: <https://naturvernforbundet.no/miljoennlig-tekstil/miljoennlig-klar-og-tekstiler-article39821-3638.html>

⁷ Fairtrade-folkehøgskoler: <https://www.fairtrade.no/engasjer-deg/paa-skolen/fairtrade-skoler-i-norge.html>

⁸ Fairtrade – sertifisering og kontroll: <https://www.fairtrade.no/om-fairtrade/sertifisering-og-kontroll.html>

⁹ Folkehøgskolerådet: <https://www.folkehogskoleradet.no/post/b%C3%A6rekraftige-skolegensere>

¹⁰ Underskriftskampanjen: <https://www.framtiden.no/ja-til-miljorabatt-pa-reparasjon.html>

20 spørsmål til din allmenndannelse – eller bare for moro!

- 1. Keiser Octavian blir nevnt i Bibelen, men under hvilket navn?
- 2. Norge snakker vi om folkehøgskoler, men hva heter disse skolene i Danmark?
- 3. Arnulf Øverland er kjent for setningen «Du må ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer dig selv!». Hvilket dikt er denne hentet fra?
- 4. Hvis en kommentator sier ordet «deuce», hvilken sport ser du på da?
- 5. Hva het den unge mannen som ifølge gresk mytologi ble forelsket i sitt eget speilbilde?
- 6. Hvor mange stortingsrepresentanter sitter det på Stortinget?
- 7. Hva snakker en svenske om når hun sier ordet byrå?
- 8. Hva snakker en danske om når hun sier ordet efterår?
- 9. Hva heter Norges lengste elv?
- 10. I 1851 opphevet Norge en lov om at en bestemt gruppe mennesker ikke hadde lov å komme inn i riket. Hva kalles ofte denne loven?
- 11. Hva het den norske verdenskjente fiolinisten som også grunnla Det Norske Theater (nå Den Nationale Scene) i Bergen?
- 12. Hvilken statsleder sa «Demokrati er den verste styringsformen som finnes, bortsett fra alle de andre som er blitt prøvd opp gjennom tidene»?
- 13. Hva heter låtskriveren og vokalist i den norske bandet StMorritz?
- 14. Hva heter artisten som sang suksesslåten «Don't Kill My Vibe»?
- 15. Hvilken klubb spiller Martin Ødegaard for nå, høsten 2021?
- 16. I hvilken av bøkene i Bibelen kan vi lese historien om Paulus?
- 17. Hva heter Norges nasjonalfugl?
- 18. Hvilken fugl har Freia i sin logo?
- 19. Hvilket år begynte betalingstjenesten Vipps?
- 20. Hva betyr ROFL?

Fasit fra nr 2/2021

LEK- STOFF	NETT- VERKE	RYKER	STRI- LAGE	1. LAGE DESET	TALL 100	C
→P	I	O	N	E	R	↓
E	N	S	U	M	PREF- FISJON	↓
NIER- AIDOM	BERG- EMER	S	E	M	I	↓
↓	↓	S	T	R	I	L
DRINK	D					
BILLO- TEAM	KO- TUN	S	A	S	V	E
TRER- SØK	TYSK ELV	M	A	I	N	
LITRA- TANG	BLOTT- ES	MOSU- PATRI- ARK	S	T	O	R
M	R	S	T	O	R	M
A	S	P	I	R	M	I
B	E	S	T	A	DRINK	T
A	R	P	L	A	K	S
T	R	A	D	E	N	E
E	T	S	E	O	N	E
L	O	K	S	G	Ø	H
E	K	L	O	F		

- 19. 2015 • 20. Rolling On Floor Laughing
 - 15. Arsenal • 16. Apostlenes Gjerninger • 17. Fossekall • 18. Marabou-storken
 - 11. Ole Bull • 12. Winston Churchill • 13. Trygve Skau • 14. Sigrid
 - 6. 169 • 7. Kommode • 8. Høst • 9. Glomma • 10. Jødepaparagrafen
 - 1. Augustus • 2. Højskoler • 3. Du må ikke sove • 4. Tennis • 5. Narkissos
- Fasit:

Kryssord

GITT, UTFERD- IGET	↓	DØDS- RIKE	HOV- DYR	↓	SØK	SOL- GUD	↓	HAST
KJ. TEGN SØLV			PROFET					
			FOLKE- HØG- SKOLE					
							↩	
EKS- TREN, UNIK							FILM- REGIS- SØR	
MUSIKER, SANGER, ROPER- TALL 10					ON- TALE			
	UKJENT				ITALI- FØK ELV			↑
KRYD- DER	SANLING AV TRÆR				LEIDER			
TRE- KRONK						PREF- OG ADV.		
						GARNEL RUNE- SKEPT		
HAR NKF	↓	SLAG	↓		KJ. TEGN BOR	STRYKE- INSTRU- MENT		↑
		MANGE STEN- MER						
					GREK BOKSTAV			
					ANTILOPE ART			TO LIKE
SNÅ- GNAG- ERE						RUSSISK BY		
AVIS (FORK.)	↓							
		PAPE- GØYE				LEV- ERTE	STRUT- FUGL	
VEKST- STRIPE		REKKE						↑
FASTE- MÅNED								
ROPER- TALL 100						SKRITT		
	↩				→			↩

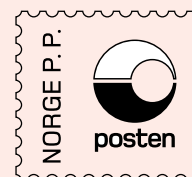
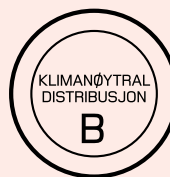
Kryssord: Rolf Bangseid. Fasit kommer i neste nummer.

ISSN 2535-3284

Returadresse:

IKF

P.b. 9140 Grønland
0133 Oslo

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Endring
Frist for innlevering av stoff: 1. nov